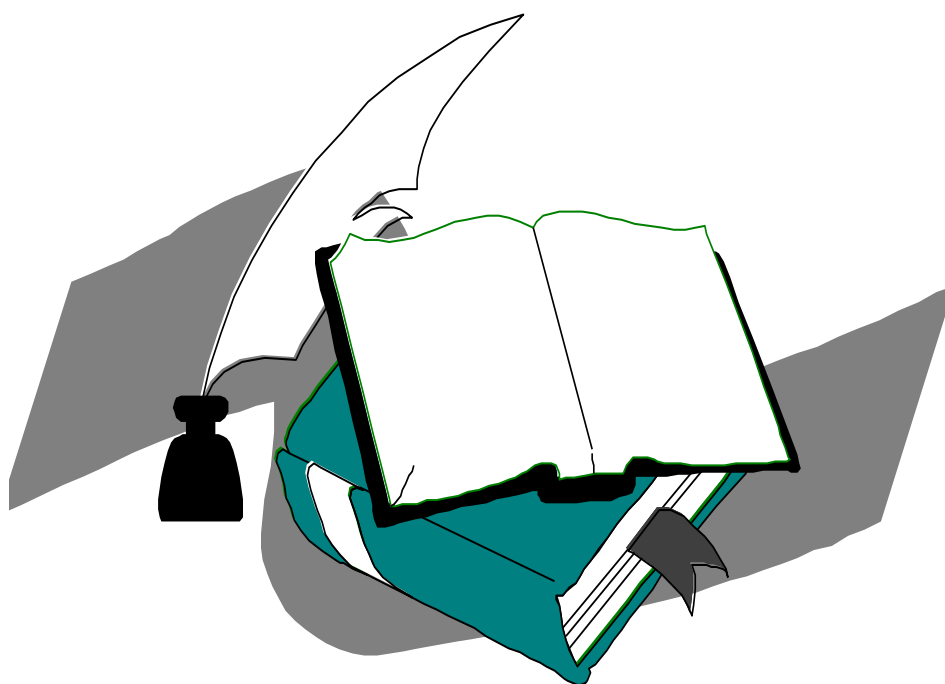

**ZWIĄZEK HARCERSTWA
POLSKIEGO
CHORAĞIEW ZIEMI LUBUSKIEJ
KOMISJA HISTORYCZNA**

„W I C I”

Kartki z historii ZHP

**ZWIĄZEK HARCERSTWA
POLSKIEGO
CHORĄGIEW ZIEMI LUBUSKIEJ
KOMISJA HISTORYCZNA**

„W I C I”

Nr 7/96

Kartki z historii ZHP

Zielona Góra - styczeń 1996 r.

Od Redakcji

Rok 1995 był rokiem jubileuszowym dla Związku Harcerstwa Polskiego. Uczestniczyliśmy w Światowym Zlocie ZHP w Zegrzu, gdzie reprezentowały naszą Chorągiew najlepsze drużyny, które zwyciężyły w konkursie przedzlotowym. Były to piękne dni braterstwa harcerzy polskich z całego świata.

Drugim wydarzeniem roku był Zjazd Lubuskich Harcerzy zorganizowany w sierpniu w Zielonej Górze. Był on przeglądem Lubuskich drużyn i hufców.

W ramach Zjazdu odbyło się seminarium instruktorskie, poświęcone historii ZHP na Ziemi Lubuskiej. Przedstawiono trzy opracowania obejmujące swym zasięgiem historię drużyn i hufców od zarania istnienia do roku 1995.

Wszystkie te opracowania stanowią treść obecnego numeru tego biuletynu Chorągwi „Wici”.

Dodatkowo zamieszczone zostały dwa bardzo wartościowe opracowania, przybliżające nam wiedzę historyczną Związku z minionych lat.

Zespół Historyczny przy Komendzie Chorągwi Ziemi Lubuskiej apeluje do hufców i poszczególnych drużyn harcerskich o nadsyłanie materiałów przypominających działalność ich w minionym okresie. Historia wielu wspaniale działających jednostek zasługuje na ocalenie od zapomnienia. Liczymy na Was!!!

SPIS TREŚCI

	str.
1. Harcerskie początki na Ziemi Lubuskiej opr. hm. Wiesław Cieśla	4
2. Rys historyczny Lubuskiej Komendy Chorągwi ZHP lata 1957-1995 opr. hm. Aleksandra Zjawin hm. Ryszard Krassowski	10
3. Zielonogórski Hufiec Harcerzy lata 1956-1995 opr. hm. Marek Musielak	17
4. IV Drużyna Harcerzy w Zielonej Górze im. Księcia Józefa Poniatowskiego opr. hm. Tadeusz Markowski	32
5. Z dziejów Konspiracyjnego Harcerstwa Polskiego lata 1944-1956 opr. Józef Fajkowski, Tadeusz Polak	41

Przygotowanie redakcyjne:
hm. Wiesław Cieśla

hm. Wiesław Cieśla

HARCERSKIE POCZĄTKI NA ZIEMI LUBUSKIEJ

Celem niniejszego opracowania jest skrótowe przypomnienie początków harcerstwa na obszarze zwanym potocznie Ziemią Lubuską. Naturalnie obejmuje ono tylko te miejscowości, które w roku 1950 weszły w skład powstałego województwa zielonogórskiego.

Tereny te w okresie przed II wojną światową w większości znajdowały się w obrębie państwa Niemieckiego.

W tym okresie szczególnie na tzw. „Pograniczu” działały różne organizacje polskie, a wśród nich Związek Harcerstwa Polskiego w Niemczech.

Na naszym terenie działał on na Ziemi Babimojskiej, gdzie instruktorzy harcerscy nie mogli pogodzić się z decyzją tak zwanego „Traktatu Wersalskiego”.

 W 1925 r. powstaje pierwszy zastęp harcerski w Nowym Kramsku, jego organizatorem był obywatel polski Zenon Nowak. Dojeżdżał on do Kramaska z Poznania.

 1.05.1929 r. w Starym Kramsku powstaje pierwsza prywatna szkoła polska, w której obowiązki nauczyciela pełni instruktor harcerski hm. Seweryn Kuchta. Następuje istotne ożywienie działalności harcerskiej.

 W maju 1929 r. z inicjatywy nauczycieli: Edmunda Styp-Rykowskiego i Józefa Grotka powstaje drużyna w Podmoklach Małych.

 W maju 1932 r. władze niemieckie odmawiają pozwolenia pobytu na terenach Babimojszczyzny - Sewerynowi Kuchcie i Edmundowi Styp-Rykowskiemu uznając ich działalność za niebezpieczną dla Niemiec.

 11.07.1935 r. w Jubileuszowym Zlocie Harcerstwa Polskiego w Spale - Ziemię Babimojską reprezentują: Olek Domański oraz Bogdan Kowalski.

 18.09.1935 r. do Dąbrówki przyjeżdża inspektor ZHP i N,

hm. Józef Kwieciński. Wizyta ta zapoczątkowuje nowy okres w dziejach harcerstwa na Ziemi Babimojskiej. Powstaje drużyna męska im. J. Piłsudskiego. Jej opiekunem zostaje Bogdan Kowalski. Powstaje również drużyna harcerek i harcerzy im. A. Mickiewicza. Jej drużynowym zostaje druh Gerard Olejniczak.

 20.09.1935 r. w Nowym Kramsku powstaje drużyna im.

T. Kościuszki. Liczy 25 osób. P.o drużynowym zostaje 13-letni Alfons Rewman. Drużyna harcerek przybiera imię Królowej Jadwigi, liczy 25 osób a drużynową Weronika Eckert.

 Rok 1936 przynosi kolejne wzmocnienie kadry instruktorskiej.

Z seminarium nauczycielskiego w Rogoźnie przybywają absolwenci - instruktorzy harcerscy: Franciszek Sarnowski oraz Bogdan Kowalski, podejmując natychmiast działalność harcerską.

 29.03.1936 r. zorganizowany zostaje pierwszy kurs dla zastępowych w Podmoklach Małych. Uczestniczy w nim 13 harcerzy oraz w Podmoklach Wielkich z udziałem 14 harcerek.

W tym samym roku powstaje Babimojski Hufiec Harcerzy, którego komendantem zostaje Franciszek Sarnowski. Powołane zostają też ośrodki pracy harcerskiej:

- 1 - w Podmoklach Wielkich liczący około 70 osób,
- 2 - w Nowym Kramsku liczący około 50 osób,
- 3 - w Dąbrówce Wielkiej liczący około 12 osób.

 3.10.1936 r. na naradzie w ZHP wN w Bytomiu zapada decyzja o ofensywie zuchowej. Na terenie Hufca Babimojskiego organizowane są przy zespołach harcerskich - drużyny zuchowe;

 W maju 1937 r. odbywa się uroczysta zbiórka w Starym i Nowym Kramsku, na której harcerze po raz pierwszy występują w mundurkach harcerskich. Radość z ich posiadania jest jednak krótka. We wrześniu tegoż roku Niemcy zakazują noszenia umundurowania. W 1937 r. phm. Franciszek Sarnowski wybrany zostaje w skład ścisłego kierownictwa ZHP w N.

 2.05.1938 r. w Opolu odbywają się uroczystości z okazji 25-lecia harcerstwa w Niemczech. Uczestniczy w nich delegacja Hufca.

 1939 r. planowana przez władze harcerskie akcja letnia zostaje na terenie Babimostu odwołana, wobec zakazu władz niemieckich.

 1 września 1939 r. wybuchła II-ga Wojna Światowa. Działalność organizacji polskich zostaje zawieszona. Instruktorzy zostają aresztowani i wywiezieni do obozów koncentracyjnych a wśród nich Bogdan Kowalski i Franciszek Sarnowski.

 W 1942 r. w obozie w Sachsenhausen ginie komendant Hufca Babimojskiego pfm. Franciszek Sarnowski.

Druga wojna światowa dobiegła końca. Wojska Radzieckie podjęły wielką ofensywę, wyzwalając stopniowo tereny na Ziemi Lubuskiej. Stopniowo nasila się napływ ludności polskiej. Wraz z nimi przybywają starsi i młodszy harcerze oraz instruktorzy. Zaczynają powstawać pierwsze drużyny. W tym okresie podlegały one Komendom Chorągwi w Poznaniu, Wrocławiu i Szczecinie.

Nie sposób przedstawić w tym opracowaniu historii powstania wszystkich drużyn, dlatego też omówione zostaną tylko pewne środowiska, które nadawały ton i inicjatywę pracy harcerskiej ;

Sulechów:

- ♦ w lipcu 1945 r. powstaje męska drużyna im. Bolesława Chrobrego, organizują ją Leszek Biały i Leon Mądry,
- ♦ w sierpniu 1945 r. powstaje żeńska drużyna im. Emilii Platter, drużynową jest drużyna Kolendówna,
- ♦ 1 września 1947 r. utworzony zostaje Ośrodek Drużyn Harcerskich. Podlega organizacyjnie Hufcowi w Zielonej Górze,
- ♦ 1 stycznia 1957 r. powołany zostaje Hufiec, którego komendantem zostaje dh Józef Królak.

Świebodzin

- ♦ w dniu 21.09.1945 r. powstaje męska drużyna harcerzy im. J. Poniatońskiego. Drużynowym został dh Eugeniusz Szulakowski,
- ♦ w dniu 26.09.1945 r. powstaje drużyna im. Em. Platter. Przewodzi jej drużyna Irena Elizarówna,
- ♦ z początkiem roku 1946 powstaje Ośrodek Harcerski.

Krosno Odrzańskie

- ♦ w 1945 r. powstaje koedukacyjna drużyna im. Zawiszy Czarnego. Drużynowym zostaje dh Tadeusz Latkowski,

- ♦ w kwietniu 1946 r. powołano Ośrodek Harcerski.

Żary

- ♦ w sierpniu 1945 r. zorganizowana zostaje drużyna im. B. Chrobrego, organizatorami byli dh dh Wilczyńscy,
- ♦ w grudniu 1945 r. powstaje 122 Dolnośląska Drużyna im. Zawiszy Czarnego. Zorganizował ją dh Janusz Fenc,
- ♦ w maju 1946 r. powołany zostaje Hufiec Harcerzy. Hufcowym zostaje dh HO Józef Pichler. W tym samym roku zostaje zorganizowany Hufiec żeński, który obejmuje drużyna Krystyna Warmieńska-Pichler,
- ♦ w maju 1946 zorganizowana zostaje żeńska drużyna harcerek imienia Marii Curie-Skłodowska. Drużynową zostaje drużyna Barbara Sobiś.

Bytom Odrzański

- ♦ w 1946 r. zorganizowano drużynę harcerską, jej komendantką była drużyna Maria Szagaj.

Nowogród

- ♦ 20.11.1949 r. powołana zostaje drużyna zuchów przez drużynę Olgę Modzelewską.

Wolsztyn

- ♦ w 1919 r. powstaje drużyna im. Romualda Traugutta. Drużynowym zostaje dh Jan Weiss.
- ♦ w 1931 r. powołano Hufiec Harcerzy pod wodzą dha Edmunda Rąbowskiego.

Cybinka

- ♦ w maju 1946 r. zorganizowana zostaje drużyna im. T. Kościuszki pod komendą dha Bogdana Biernackiego.

Zbąszyń

- ♦ w 1923 powstaje drużyna, której drużynowym został Edward Nowak
- ♦ w 1934 r. powołany zostaje Hufiec Harcerzy. Hufcowym zostaje dh Jan Kowalski.

Gubin

- ♦ we wrześniu 1945 r. powstaje drużyna im. Zawiszy Czarnego. Drużynowy dh Eugeniusz Kuźmiczow,

- ♦ w 1949 r. zorganizowany zostaje Hufiec Harcerski pod kierunkiem dha Pawelca.

Nowa Sól

- ♦ w maju 1945 dh Walenty Paterski organizuje pierwszą grupę harcerzy,
- ♦ 20 sierpnia 1945 w Starym Żabnie zostaje powołana drużyna im. Romualda Traugutta,
- ♦ we wrześniu 1945 powstaje drużyna im. J. Dąbrowskiego pod wodzą dha Bogusława Olechnowicza,
- ♦ w 1945 r. dhna Emilia Weinert organizuje drużynę harcerek a w listopadzie powołano Hufiec Harcerki w Kozuchowie z siedzibą w Nowej Soli. Hufcową zostaje phm. Emilia Weinert,
- ♦ pod koniec 1945 r. zorganizowany zostaje Hufiec Harcerzy. Funkcję hufcowego pełni dh W. Robowski, a następnie mianowany zostaje dh ćwik Walenty Paterski.

Witnica

- ♦ we wrześniu 1945 powstaje drużyna harcerek im. Orłąt Lwowskich. Drużynowym zostaje dh Bronisław Rapa.

Sulęcín

- ♦ we wrześniu 1945 zorganizowano drużynę harcerek im. Em. Platter - jej drużynową zostaje dhna Szejdurska. W tym samym roku powstaje drużyna męska im. Bolesława Chrobrego pod wodzą H. Maliszewskiego.

Gorzów Wlkp.

- ♦ we wrześniu 1945 powstaje pierwsza drużyna harcerek. Organizuje ją dhna Jadwiga Śpiewakówna-Zasada,
- ♦ w październiku 1945 zorganizowano drużynę harcerzy pod kierunkiem dha Zasady,
- ♦ w 1945 r. powołano Hufiec Harcerzy. Hufcowym zostaje dh Dobiesław Żuk. W maju tegoż roku powstaje Hufiec Harcerki. Hufcową zostaje dhna Helena Wolfowa.

Skwierzyna

- ♦ w 1945 r. zorganizowana zostaje koedukacyjna drużyna im. Henryka Dąbrowskiego. Drużynowym zostaje wybrany Lesław Korneluk.

Lubsko

- ♦ w 1946 r. powstają drużyny harcerek i harcerzy. Drużynowymi byli dh dh. Maria Ciążyńska oraz Leon Czerny. Drużyny zorganizowano przy gimnazjum państwowym.

Zielona Góra

- ♦ w lipcu 1945 powstaje pierwsza drużyna harcerzy im. Baden Poveła. Drużynowym zostaje dh Hieronim Rutkowski,
- ♦ w 1945 r. zorganizowano drużynę harcerek pod dowództwem dhny Emilii Prądkiewicz, która zostaje również Hufcową,
- ♦ w lipcu 1945 zorganizowany zostaje męski hufiec harcerzy, funkcję komendanta obejmuje dh Warchoł. Następnie ćwik Tadeusz Świłała.

Żagań

- ♦ wiosną 1946 r. powstała drużyna im. Andrzeja Małkowskiego, utworzona na bazie szkoły nr 1. Drużynowym był dh Bogdan Klauziński,
- ♦ późną jesienią 1946 r. powstaje Hufiec. Organizuje go dh Stanisław Frąckowiak,
- ♦ organizatorką pierwszej drużyny harcerek była dhna H. Markowska.

Tak wyglądały w olbrzymim skrócie początki harcerstwa na Ziemi Lubuskiej. Działy one w oparciu o założenia i metodykę pracy harcerstwa przedwojennego, którego celem było wychowanie dzielnych, prawych i zdolnych do poświęceń dla kraju ludzi w myśl Prawa i Przymierzenia Harcerskiego. Przygotowanie młodzieży do świadomej, czynnej i ofiarnej służby Ojczyźnie.

Ten proces z pewnymi jeszcze akceptowanymi przez instruktorów zmianami programowymi trwał do końca 1950 r.

W latach 1949-50 zaczęli odchodzić starzy instruktorzy, nie mogąc pogodzić z narzucanym „Pionierskim” programem związku.

Związek Harcerstwa Polskiego przestaje faktycznie istnieć. Powstaje „Organizacja Harcerska” na wzór organizacji radzieckiego pioniera.

Odnowa harcerstwa miała nastąpić po latach.

(opracowano na podstawie materiałów
nadesłanych przez hufce, do Komisji
Historycznej Chorągwi)

hm. Aleksandra Zjawin

hm. Ryszard Krassowski

**RYS HISTORYCZNY
LUBUSKIEJ KOMENDY CHORĄGWI ZHP
/lata 1957 - 1995/**

Związek Harcerstwa Polskiego jako organizacja wychowawcza jest stowarzyszeniem zuchów, harcerzy, harcerzy starszych i instruktorów. Działał zawsze w określonym układzie stosunków społecznych, które rzutowały na jego pracę. Stosunki te nawet w pewnym okresie doprowadziły do likwidacji Związku.

Chorągiew Lubuska ZHP formalnie została zatwierdzona 9.06.1957 r. Utworzenie Chorągwi zostało poprzedzone wcześniejszym działaniem harcerstwa na tych ziemiach. Przypomnijmy je pokrótce:

Od roku 1945 do połowy roku 1950 (28.06.1950) działalność harcerstwa na obszarze Ziemi Lubuskiej podlegała trzem komendom chorągwi.

Chorągwi Wielkopolskiej podlegały hufce: Gorzów Wlkp., Babimost-Sulechów, Krosno Odrz., Międzyrzecz-Słubice, Sulęcín, Świebodzin, Skwierzyna, Wschowa, Zielona Góra, Rzepin.

Chorągwi Dolnośląskiej podlegały hufce: Głogów, Lubsko, Kozuchów-Nowa Sól, Szprotawa, Żary i Żagań.

Chorągwi Zachodnio-Pomorskiej podlegały hufce: Gubin i Strzelce Kraj.

W latach 1950-56 ZHP nie istniał. Zgodnie z obowiązującą wówczas doktryną polityczną wszystko musiało być odzwierciedleniem stosunków panujących w Związku Radzieckim. W miejsce ZHP powołano Organizację Harcerską (OH), która działała w ramach Związku Młodzieży Polskiej.

W sierpniu 1956 zdecydowano się na początkowo jeszcze nieśmiały powrót do metodyki harcerskiej. Zmieniono nazwę na Organizacja Harcerska Polski Ludowej. Przygotowało to grunt do zwołania I Zjazdu ZHP w Łodzi 8-10 grudnia 1956 r.

We wrześniu 1956 r. Komenda Główna OHPL powołała Wojewódzką Komendę OHPL w Zielonej Górze. Komendantem został

Tadeusz Bedus - pracownik Zarządu Wojewódzkiego ZMP, odpowiedzialny za pracę organizacji harcerskiej.

W tydzień po I Zjeździe Działaczy Harcerskich w Łodzi zwołano w Zielonej Górze Zjazd Instruktorów. Uczestnikami Zjazdu byli delegaci I Zjazdu, hufcowi, instruktorzy ZHP oraz działacze ZMP. Celem Zjazdu było przeprowadzenie wyborów Komendy Chorągwi oraz przekazanie postanowień Zjazdu Łódzkiego. Komendantem Chorągwi został Tadeusz Bedus, jego zastępcami byli Henryk Stasiak i Benedykt Piekarski. W takim niepełnym składzie Komenda Chorągwi działała do 9--06.1957 r., kiedy na posiedzeniu Komendy Chorągwi w obecności członka Głównej Kwatery ZHP Marka Wardeckiego poszerzono skład Komendy Chorągwi do 8 osób oraz dokonano podziału funkcji. W tym czasie Komenda Chorągwi 30.09.1957 r. we wszystkich powiatach województwa zielonogórskiego, dzieląc jednocześnie Hufiec Gorzów na miasto i powiat - z siedzibą w Witnicy oraz Hufiec Zielona Góra na miasto i powiat obydwu z siedzibą w Zielonej Górze. Łącznie było 20 hufców.

1.06.1975 r. w związku z nowym podziałem administracyjnym kraju Chorągiew Lubuska została podzielona na Gorzowską i Zielonogórską. Jednoczesna likwidacja powiatów spowodowała powołanie hufców na terenie wszystkich gmin, w Chorągwi Zielonogórskiej było ich 55. Wreszcie w wyniku ostatniej reorganizacji 28.03.1992 r. nastąpiło połączenie ponownie Chorągwi Gorzowskiej i Zielonogórskiej. Nowo utworzona Chorągiew przyjęła nazwę Lubuskiej. Na terenie Chorągwi działa 19 hufców.

W okresie od 1957 r. do chwili obecnej Chorągiew Lubuska, w pewnym okresie tylko Zielonogórską miała 10 komendantów, byli nimi:

1957-1960	-	Tadeusz Bedus
1960-1960	-	Mieczysław Preis (odszedł po 3miesiącach)
1960-1964	-	Janusz Brzózka
1964-1969	-	Edmund Szymeczko
1969-1973	-	Michał Pepiński
1973-1978	-	Ryszard Czapiewski
1978-1986	-	Zbigniew Szeluch
1986-1988	-	Piotr Januszek
1988-1991	-	Edward Sobański
1991 do chwili obecnej		Elżbieta Maciejewska.

W latach 1957-80 pod naciskiem władz partyjnych i administracyjnych dużą uwagę zwracano na rozwój ilościowy organizacji, zakładając, że ma to być organizacja masowa. Wskutek stałego braku dobrze przygotowanej

kadry masowość nie szła w parze z jakością pracy wychowawczej. Dla przykładu podajemy stany osobowe Chorągwi z lat w których obejmowała swym zasięgiem województwo gorzowskie i zielonogórskie.

Stan wg spisu harcerskiego na dzień 10.05.1958:

- zuchy, harcerze, harcerze starsi - 17.968 ok. 15 % zorganizowania,
instruktorzy - 706.

Spis harcerski 1972/73:

- zuchy, harcerze, harcerze starsi - 73.603
- instruktorzy - 2.883

Stan wg spisu w roku 1995:

- zuchy, harcerze, harcerze starsi - 11.059
- instruktorzy - 525 + 150.

Niepokój budzi obecny stan liczebny organizacji i fakt, że jest wiele dużych szkół z których młodzież nie należy wcale do drużyn ZHP. Zwłaszcza alarmująca jest w ilości drużyn zuchowych. Dużo jest nadal chętnych dzieci i młodzieży chcących wstąpić do naszego Związku, ale z powodu braku przygotowanej kadry nie jesteśmy w stanie ich przyjąć. Uważamy, że bez szerszego zaangażowania się w problemy ZHP dorosłego społeczeństwa Związek nie będzie w stanie sam poradzić sobie z tymi trudnościami.

Komisje Rewizyjne Chorągwi Lubuskiej (Zielonogórskiej)

Analizując działalność poszczególnych władz Chorągwi trzeba stwierdzić, że najbardziej stabilna spośród nich była Komisja Rewizyjna Chorągwi. Najlepiej świadczy o tym fakt, że w latach 1957 do chwili obecnej na funkcji przewodniczącego nastąpiły tylko trzykrotne zmiany. Najdłużej pełnił funkcję przewodniczącego harcmistrz Jerzy Wybieralski (30 lat). Komisje rewizyjne troszczyły się o zabezpieczenie stanu majątkowego podległych jednostek, prowadziły systematyczne badania na temat realizacji kierunków programowych podejmowanych przez Chorągiew i władze centralne, a nawet wystąpiły z własną inicjatywą programową związaną z wychowaniem gospodarczym w drużynach.

Kolejni przewodniczący Chorągwianej Komisji Rewizyjnej:

1957 - 1960 Kryspin Kidawa

1960 - 1989 Jerzy Wybieralski

1989 - do chwili obecnej Henryk Stanisławski

Komisje Instruktorskie Chorągwi

Zadaniem Komisji Instruktorskiej Chorągwi było:

1. Czuwanie nad zgodnością działalności instruktorów ze Statutem ZHP oraz przestrzeganie przez nich zasad ideowo moralnych.
2. Czuwanie nad realizacją Karty Praw i Obowiązków Instruktorów ZHP.
3. Prowadzenie badań i analiz wybranych problemów kadry instruktorskiej.

Nie udało się znaleźć materiałów na temat działalności Komisji Instruktorskiej Chorągwi do roku 1981.

Od roku 1981 funkcje przewodniczącego KICCh pełnili kolejno:

1981 - 1982	Bogdan Kowalski
1982 - 1988	Aleksandra Zjawin
1988 - 1991	Stanisława Wasylkowska-Łojko
1991 - do chwili obecnej	Dobiesław Barczyński

Od roku 1991 nastąpiła zmiana nazwy Komisji Instruktorskiej na Sąd Harcerski.

Tylko dwukrotnie udało się w latach 1956-1955 rozdzielić na szczeblu centralnym władzę uchwałodawczą z władzą wykonawczą, mamy tu na myśli przewodniczenie Radzie Naczelnej i Głównej Kwaterze ZHP, było to w latach 1956-58 i obecnie od roku 1991.

Rady Przyjaciół Harcerstwa

W roku 1958 powołano Wojewódzką Radę Przyjaciół Harcerstwa na czele której stanął ówczesny przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, w ślad za tym powstały rady powiatowe na których czele stawali z urzędu przewodniczący prezydiów powiatowych rad narodowych. Działanie RPH przyczyniło się do poważnego wzbogacenia majątku Chorągwi.

Praktyczne efekty pomocy WRPB zaowocowały w drugiej połowie lat 80 kiedy przewodniczącym Rady był Wojewoda Zbyszko Piwoński.

⇒**20.09.1986 r.** oddano Wojewódzki Dom Kultury Dom Harcerza w Zielonej Górze.

⇒**W marcu 1987** Chorągwaniej Szkoły Małej Kadry w Trzebiechowie.

⇒Rozbudowie uległa Baza Chorągwana w Uściu.

Kierunki programowe Chorągwi;

„Bohater Chorągwi Ziemi Lubuskiej - Wojsk Ochrony Pogranicza”.

Długoletnia współpraca Lubuskiej Chorągwi ZHP z Wojskami Ochrony Pogranicza zdecydowała o tym, że jesienią 1967 r. Rada Chorągwi podjęła decyzję o realizacji kampanii programowej zmierzającej do nadania Chorągwi Ziemi Lubuskiej imienia Wojsk Ochrony Pogranicza.

Realizację pracy organizacyjno-wychowawczej nad bohaterem Chorągwi rozłożono na 3 lata 1967-1970.

⇒ **7 czerwca 1968 r.** Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu nadał Chorągwi imię Wojsk Ochrony Pogranicza.

Działalność programową związaną z WOP była kontynuowana poprzez organizowanie rajdów „Szlakiem Strażnic WOP” oraz Zlotów Drużyn Nadgranicznych. Biorąc pod uwagę przygraniczne usytuowanie naszej Chorągwi oraz pozytywne doświadczenia współpracy z WOP i Strażą Graniczną należałoby rozważyć powrót do kierunków działania wychowawczego związanych ze Strażą Graniczną i wojskiem.

Kiedy prześledzi się sprawozdania Rady Chorągwi i inne materiały archiwalne dotyczące działalności programowej drużyn zuchowych, harcerskich i starszoharcerskich to na plan pierwszy wybijają się centralnie sterowane akcje. Do nich należały kolejne Alerty Naczelnika ZHP, Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, Turnieje Wiedzy Obywatelskiej. Akcje te były związane z wychowaniem przyszłego obywatela zgodnie z modelem jaki nakreśliła sobie władza partyjno-administracyjna i uchwały kolejnych zjazdów ZHP. Spośród

działań organizacyjno-programowych należy wyróżnić powołanie w roku 1958 Sztabu „Wieś”, który działał w latach 1958-60. Zadaniem Sztabu było spowodowanie wzrostu liczebności harcerstwa na wsiach oraz podejmowanie zadań programowych bliskim zainteresowaniem dziecka wiejskiego. Opracowane przez Sztab materiały metodyczno-programowe dla drużyn wiejskich pozwalały prowadzić zajęcia w każdej porze roku i nosił nazwy: Lato Wiejskich Drużyn, Złota Jesień, Biała Zima i Wiosenne Porządki.

Na terenie Chorągwi bardzo skutecznie działał Chorągwiiany Sztab Wieś, którym kierowała drużna hm. Anna Masłowiec po mężu Kozłowska. Sztab Chorągwiiany działał do roku 1965. W latach późniejszych były prowadzone próby reaktywowania Sztabu Wieś ale nie udało się już nigdy na tak masową skalę prowadzić pracy, skierowanej dla potrzeb dziecka wiejskiego.

Bardziej znaczące dla naszego regionu, odpowiadające na zapotrzebowanie były inicjatywy z jakimi występowały: Komenda Chorągwi i poszczególne hufce. Uwzględniały one problematykę regionu, rozwoju naukowego i kulturalnego każdego harcerza. Były dobrze przygotowane metodycznie i organizacyjnie, stwarzały różnorodną i korzystną sytuację wychowawczą. Spośród wielu wymieniamy tylko niektóre; w zakresie rozwoju kulturalnego:

Spotkania z Piosenką Harcerską w Żaganiu, które przerodziły się w Festiwal Chorągwi Piosenki Harcerskiej w Żaganiu, a następnie w Harcerską Wiosnę Kulturalną. Przyczyniło się to do powstania wielu drużyn specjalnościowych o profilu kulturalnym.

Przeгляд Teatrzyków Zuchowych dawał możliwość sprawdzenia się i pokazania kunsztu dzieciom pracującym w różnorodnych drużynach zuchowych. Szczególne ożywienie tego kierunku działania wystąpiło w latach 80-tych.

Uwzględniając ważną sprawę jaką jest dla każdego członka ZHP były wyniki w nauce, Komenda Chorągwi ogłosiła konkursy: „Zastęp bez dwój”, „Szóstka na 5”.

Konkurs „Mistrz Gospodarności” oraz szeroka akcja pt. „Wychowanie gospodarze w drużynie” miało na celu nauczyć dzieci i młodzież gospodarności, oszczędności o dobrej organizacji pracy.

Komenda Chorągwi objęła swoim działaniem również młodzież niepełnosprawną, która działała w drużynach „Nieprzetartego Szlaku”. Drużyny te szczególnie prężnie pracowały na terenie hufców: Żary i Świebodzin oraz Szprotawa, Wolsztyn i Zielona Góra.

Uwzględniając korzystne położenie naszej Chorągwi (duża ilość akwenów wodnych) znaczącą rolę odegrała działalność drużyn wodnych kierowanych przez Zespół Pilota Chorągwi. Dysponują one własną stacją wodną nad jeziorem Niesłysz oraz pewną ilością jednostek pływających, które wykorzystują do szkolenia młodych żeglarzy. Wyróżniają się harcerze uczestniczyli w rejsach pełnomorskich organizowanych centralnie.

Podsumowując działalność harcerstwa w latach 1956-1995 można wyróżnić trzy okresy:

Lata 1956-1964 - były okresem poszukiwań, ścierania się dwóch nurtów. Pierwszego reprezentowanego przez grono instruktorów ZHP sprzed roku

1950. Drugi składający się z instruktorów byłych działaczy ZMP. Najlepsze efekty osiągnęto tam, gdzie dochodziła do głosu trzecia grupa instruktorów. Stawiała ona sobie za cel brania wszystkiego co dobre z przeszłości i szukanie nowych kierunków, które pozwolą sprostać zadaniom stawianym przed młodym pokoleniem.

Od roku 1964 do 1980 rozpoczęły się pewne procesy niekorzystne. Zatrudnianie instruktorów na etatach. Ponowne dążenie za wszelką cenę do wzrostu liczebności Związku - „Kierunek 2 miliony”. Niepokojące działania do zjednoczenia wszystkich organizacji młodzieżowych. Powołanie Ogólnopolskiego Komitetu Współpracy Organizacji Młodzieżowych (ZMS, ZSP, ZMW, ZHP). Efektem tych dążeń było powołanie Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży.

Lata 1980 do chwili obecnej upłynęły pod znakiem powstania Solidarności i związanych z tym zmian ustrojowych. Spowodowały powstanie nowych nurtów przebudowy ZHP. Wyrażało się to pełnym wykorzystaniem dorobku skautyngdu, pełną demokratyzację i apolityczność Związku. Zmianie ulegały: Statut, Prawo i Przyrzeczenie. Wszystko to przybliżyło nas do ponownego wstąpienia do Światowej Organizacji Skautingu.

Aby Związek Harcerstwa Polskiego mógł zająć należną pozycję i skutecznie spełniać przyjęte na siebie zadania, potrzebna jest konsekwencja w realizacji sprawdzonego w praktyce programu, umiejętność jego modyfikacji, stosownie do rodzących się potrzeb. Te dwa elementy, to znaczy dbałość o utrwalanie metodyki harcerskiej oraz gotowość podejmowania zadań nowych zapewni Związkowi żywotność.

hm. Marek Musielak

Zielonogórski Hufiec Harcerzy w latach 1956-1995

Okres 40 lat harcerstwa w Zielonej Górze to okres szczególnie bogaty w wydarzenia. Z kronikarskiego punktu widzenia należałoby odnotować wszelkie zmiany ilościowe drużyn i szczepli, nazwiska komendantów,

drużynowych, wielkości akcji obozowych i nieobozowych oraz wielu innych, charakterystycznych wydarzeń.

Tworząc monografię Zielonogórskiego Hufca konieczna byłaby np. analiza poszczególnych zjawisk, szukanie i próba wyjaśnienia przyczyn wzlotów i upadków, zachowanie chronologii wydarzeń i oceny działalności Rady Przyjaciół itp.

Mając powyższe na uwadze postanowiłem dokonać ogólnego zarysu minionego okresu. Dlatego też przepraszam tych, którzy nie znajdą w omówieniu ważnych dla siebie wydarzeń, faktów historycznych, nazwisk lub liczb.

Omawiany okres można by umownie podzielić na kilka etapów, z których najistotniejszymi wydają się lata po Łódzkim Zjeździe Działaczy Harcerskich w 1956 r. do r. 1973 - kiedy to powstała Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Kolejny etap zamknął bym VII Zjazdem ZHP oraz obchodami 70-lecia harcerstwa, aby przejść do sierpnia roku bieżącego, którego najistotniejszym wyznacznikiem był Światowy Zlot Harcerstwa Polskiego.

Cały ten okres, bez względu na sytuację społeczną i polityczną państwa, charakteryzuje się kontynuacją wypracowanych przez lata form pracy z dziećmi i młodzieżą, związkiem z historią, czerpaniem z bogatej tradycji harcerstwa, poszukiwaniem własnych dróg i obroną tożsamości.

W powojennej historii przełomowym wydarzeniem był Łódzki Zjazd Działaczy Harcerskich w dniach 8 do 10 grudnia 1956. Po ponad 6 latach działalności w strukturach organizacyjnych ZMP - harcerstwo uzyskało niezależność. Powstał obecny Związek Harcerstwa Polskiego. Zjazd w Łodzi uznany został za I-szy Zjazd ZHP. Uchwalono na nim deklarację ideową Związku, podjęto decyzje organizacyjne i statutowe.

W pierwszych powojennych latach Hufcem kierowali phm. Warchoł

(Zdzisław?) a następnie ćwik Tadeusz Świtała, a następnie przez krótki okres phm. Tomicki. Od jesieni 1946 r. po hufcowym został HR Janusz Szymański. W październiku 1947 r. funkcję tą objął Tadeusz Krajewski, pełniąc ją do października 1949 r.

Kolejnym komendantem został phm. Zbigniew Głowski, przekazując tę funkcję w połowie roku 1957 druhowi phm. Włodzimierzowi Maciejowskiemu, który ją pełnił do roku 1959.

Kolejnym komendantem został mianowany dh hm. Benedykt Piekarski, pełniąc te obowiązki do grudnia 1959 r.

W ocenie Komendy, Hufiec nie przejawiał większej działalności, jego autorytet wśród społeczeństwa był mały. Uwagi zgłaszano pod adresem organizacji wypoczynku, małej liczebności drużyn oraz przygotowania kadry. Winą za zaistniały stan obarczano hufcowego.

W połowie grudnia 1959 pełnienie obowiązków Komendanta Hufca powierzono dh hm. Wiesławowi Cieśli.

Był to rok II Zjazdu ZHP, na którym uchwalono nowy statut, określono program w ramach Socjalistycznych związków Młodzieży Polskiej. Młodzież Hufca uczestniczyła w Harcerskiej Akcji Letniej Młodzieży Starszej, realizowała ogólnozwiązkowe akcje „Jesień Przyjaźni, Naukowa Zima”.

W Hufcu podjęto szereg działań przygotowujących harcerzy do udziału w centralnych obchodach 1000-lecia Państwa. 50 osobowa drużyna reprezentacyjna Hufca ze Szczepu „Grunwald” uczestniczyła w Zlocie na polach Grunwaldzkich.

W ramach Harcerskiej Służby Ziemi Lubuskiej - organizowano stanice nieobozowego lata, prowadzono akcje popularyzujące region.

Młodzież starsza uczestniczyła w Ogólnopolskim zadaniu „MILTROP”, wędrując po szlakach upamiętniających 1000-letnią historię polski.

Hufiec został wyróżniony za udział w przygotowaniu akcji letniej HALA-60. Odbył się zjazd drużyn nieobozowego lata. Rozwinęła się działalność techniczna w drużynach starszoharcerskich w ramach Harcerskiego Ośrodka Technicznego.

Z analizy inwentaryzacji Hufca wynika, że w posiadaniu HOT były wówczas dwa samochody „GAZ-67”, motocykl WFM oraz przyznane „Makusynom” samochody osobowe „SKODA” w liczbie trzech.

23 marca 1960 r. obradował II Zjazd Zielonogórskiej Chorągwi.

W skład nowej Komendy Chorągwi wszedł Komendant Hufca dh hm. Wiesław Cieśla. Rozwinięto działalność pozazwiązkową, powierzając dh Zb.. Czarnuchowi obowiązki instruktora ds. współpracy z młodzieżą niezorganizowaną.

Najbardziej znany w tych latach w Zielonej Górze jest Szczep harcerski „Makusyny” realizujący niebanalny, odmienny od innych program wychowawczy. Pod kierunkiem dh Czarnucha młodzież bawi się w cyrk,

zarobkuje na wycieczki i biwaki, buduje kosmodrom, występuje ze swoim programem na ulicach i podwórkach.

Wśród szczepów starszoharcerskich prym wiodą „Korczakowcy”. Szczep powstał w połowie lat 60-tych i pod wodzą dh hm. Jerzego Zgodzińskiego realizują program wychowawczy oparty na nauce patrona szczepu Janusza Korczaka. 40 harcerzy szczepu uczestniczy w Międzynarodowej Akcji Letniej „MALTA’ 62” przebiegającej pod hasłem „Przyjaźń”.

Podczas wakacji w 1963 r. grupa „Makusynów” spędziła cały miesiąc na Krymie, w słynnym miasteczku pionierskim Arteku, zwiedzając również Moskwę i Sewastopol.

Jednym z najistotniejszych w Hufcu jest Szczep „Grunwald”, pracujący od 1957 roku pod kierunkiem dh phm. Henryka Zborowskiego.

Druhny i druhowie z tego Szczepu wyróżnili się wieloma akcjami i czynami społecznymi. Za odremontowanie Wieży Głodowej Szczep otrzymał I Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki.

Harcerze Szczepu byli również prekursorami w Polsce Poczty Harcerskiej. Inny ze szczepów zielonogórskich „Komandosi” - zasłynął na początku lat 60-tych z chóru harcerskiego prowadzonego przez dh Paszaka.

O poziomie zespołu świadczą jego występy w radiu i wspólne koncerty z Zielonogórską Orkiestrą Symfoniczną. Szczep działał przy szkole podstawowej przy ul. Zamenhoffa. Współpracował z Zielonogórskim Aeroklubem szkoląc „pełnomocników komisarzy lotniczych”.

Według spisu harcerskiego z połowy 1962 r. zorganizowanie w Hufcu osiągnęło 18%. Stan ten nie zadawała jednak, bowiem był poniżej średniej chorągwianej.

Hufiec podjął cały szereg zadań związanych z poszerzeniem kręgu harcerzy, Związek zaś przygotowywał się do kolejnego III Zjazdu. Odbywają się wybory delegatów - instruktorzy zielonogórscy wybierają na Zjazd delegata dh. Jerzego Zgodzińskiego oraz uczestnika Zjazdu dh Reginę Szukowską.

Zjazd obradował 4, 5, 6 kwietnia 1964 r.

Dwa miesiące później odbył się w Słubicach II Chorągwiany Zlot Drużyn Przygranicznych, w którym uczestniczyli również harcerze zielonogórscy.

Na początku 1965 roku, w przeddzień konferencji sprawozdawczo-wyborczej Hufiec Zielonogórski liczył 3.349 zuchów, harcerzy i

instruktorów zrzeszonych w 73 drużynach harcerskich i 32 zuchowych. Funkcje instruktorskie pełniło 137 osób, w tym 43 nauczycieli. Ponad 300 osób ukończyło kursy szkoleniowe. W roku 1964 Hufiec organizował akcję letnią w szczepach i łączonych drużynach. Odbyło się 6 takich obozów, w których uczestniczyło 857 harcerzy. Można stwierdzić, że do kampanii wyborczej Hufiec przystąpił dobrze przygotowany, w dobrej kondycji organizacyjnej.

7 lutego 1965 r. odbyła się w Hufcu konferencja sprawozdawczo-wyborcza, na której delegaci wybrali nowego kandydata - dh. hm. Gracjana Stasiłowicza - szczepowego „Włóczęgów”. Pełnił on swoją funkcję do 30 stycznia 1966 r.

Komenda Chorągwi Zielonogórskiej w roku 1966 podjęła akcję LABOT (Lubuska Akcja Baz Obozowo-Turystycznych), do której włączyły się również szczepy Hufca Zielona Góra. Wiele szczepów o własnej bazie myślało już znacznie wcześniej.

Zielonogórcy „Makusyni” zamierzali o pałacu. Ba harcerską bazę wybrali ruiny XVII-wiecznego zamczyska w Siedlisku, niedaleko Nowej Soli. Pierwszy obóz zorganizowano w zamku w 1964 roku. Od tego czasu rokrocznie odbywały się pracowite wakacje „Makusynów” w nowej siedzibie. Odrestaurowano część zamczyska tzw. Dom Bramny. Finansowo zaimar harcerz wspomógł Wojewódzki Konserwator.

Cztery lata później, latem 1968 r. własną bazę zaczęli budować „Korczakowcy”. Akcja „Nasz Dom” zrealizowana została nad pięknym jeziorem Grzybno, niedaleko Świniar. Miejsce to harcerze ze szczepu nazwali „Korczakowem”. Tutaj, do chwili obecnej odbywają się letnie spotkania młodzieży z Zespołu Szkół Samochodowych na kolejnych akcjach „Naszego Domu”.

W połowie lat 60-tych aktywnie działa Harcerski Ośrodek Techniczny w Zielonej Górze. Łącznościowcy posługujący się kryptonimem SP3 ZHC nawiązali już ponad 300 kontaktów z krótkofalowcami na wszystkich prawie kontynentach. We wrześniu 1964 r. harcerze uruchomili na Wzgórzach Piastowskich pierwszą w województwie radiostację UKF i rozpoczęli nadawanie na paśmie 144 MHz.

Powstają liczne nowe drużyny i szczepy. Na zlocie Zielonogórskiego Hufca, na polanie pod Ochłą spotkało się latem 1966 roku 500 harcerek i harcerzy. Wśród najlepszych w złotych konkurencjach znalazły się nowe szczepy - „Wichura”, szczep im. Oskara Langego z Liceum

Ekonomicznego, drużyna im. J. Kusocińskiego a także wysoko notowani „Makusyni” i „Korczakowcy”.

Po rezygnacji z funkcji dh. Gracjana Stasiłowicza, nowym komendantem Hufca od dnia 1 lutego 1966 r. został dh Karol Żurawowicz. Jesienią 1966 roku, podczas tradycyjnie obchodzonych Dni Zielonej Góry - Zielonogórski Hufiec otrzymał sztandar ufundowany przez władze miasta i powiatu. Uroczystość odbyła się na placu pod Pomnikiem Wdzięczności. Wieczorem harcerze zaprosili mieszkańców miasta na wspólną zabawę do Miasteczka Ruchu Drogowego przy ul. Wyspiańskiego i na koncerty do Amfiteatru.

Kilka dni potem odbyła się inna miła uroczystość. Szczep „Korczakowcy” otrzymał sztandar i Odznakę Tysiąclecia przyznaną przez Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu. W spotkaniu uczestniczyły wszystkie zielonogórskie szczepy, między innymi: „Grunwald”, „Wichura”, „Piast”, „Czarne stopy”, szczep im. Ludwiki Wawrzyńskiej, „Makusyni”, szczep im. Kusocińskiego, im. Oskara Langego. Na uroczystość przybyła również delegacja zaprzyjaźnionego ze szczepem statku s/s „Zielona Góra”.

Na początku 1967 r. rozpoczęła się w Hufcu kampania sprawozdawczo-wyborcza. Podczas wyborów, 9 kwietnia 1967 roku komendantem Hufca został ponownie dh Karol Żurawowicz. Pełnił swoją funkcję jeszcze przez 4 miesiące, bowiem 1 lipca tego roku rządu w Hufcu objął dh Tadeusz Kopczyński.

We wrześniu 1967 r. najpopularniejszy w Zielonej Górze szczep „Makusyni” obchodził swoje 10-lecie. Harcerze podjęli w tym dniu nowe zadanie, które nazwali „Kronaro” - Kronika Naszej Rodziny.

Szczep otrzymał Odznakę Tysiąclecia. Sceniczne triumfy święcił teatrzyk „Cudaki”, który oprócz występów telewizyjnych doczekał się własnej książki napisanej przez byłego Makusyna Wiesława Hudonia „O rety, Cudaki”.

W tym też czasie uaktywniły się Studenckie Kręgi Instruktorskie przy Studium Nauczycielskim w Zielonej Górze, działające od końca 1962 r. oraz Wojskowe Kręgi Instruktorskie.

Również na początku roku 1967 Komenda Chorągwi podjęła decyzję o budowie „Domu Harcerza” w Zielonej Górze.

Kolejna konferencja sprawozdawczo-wyborcza Hufca, w dniu 23 lutego 1969 r. ponownie wybrała na funkcję komendanta dh Tadeusza

Kopczyńskiego. Po rezygnacji z funkcji od 1 listopada 1969 r. obowiązki komendanta powierzono dh. Kryspianowi Kidawie. Od 1 stycznia następnego roku komendantem Hufca wybrany zostaje dh Stanisław Lewandowski. 22 lipca 1969 r. w Perkozie k. Olsztynka odbył się Ogólnopolski Zlot Młodzieżowych Kręgów Instruktorskich. W zlocie uczestniczył Krąg im. Kamila Baczyńskiego z Zielonej Góry oraz wszyscy przewodniczący MKI. Jednym z najprężniej działających szczepów staje się „Wichura” działająca przy SP nr 4. Harcerze z tego szczepu w nagrodę, w sierpniu 1969 r. wyjechali do Witebska, gdzie uczestniczyli w obozowej akcji międzynarodowej. Makusyni z kolei goszczą w swojej bazie w Siedlisku rówieśników z Białorusi oraz z Frankfurtu n/Odrą.

W Hufcu aktywizują swoją działalność referaty: zuchowy, harcerski i starszoharcerski. Organizowane są szkolenia małej kadry, kształcenie drużynowych i przewodniczących kręgów.

Harcerze podejmują zadania z cyklu „Nasze miasto”.

Kolejne wyróżnienie otrzymują „Korczakowcy”. 26 września 1969 r. Główna Kwatera ZHP przyznaje im zbiorową odznakę „Za zasługi dla ZHP”.

Bardzo aktywnie pod koniec lat 60 działają: Ośrodek Drużyn im. L. Zamenhoffa, Szczep „Piaś” przy SP nr 12, „Promieniści” przy SP 14, „Korczakowcy”, „Włóczędzy”, „Makusyni”, Szczep im. L. Wawrzyńskiej „Komandosi”, Szczep „Grunwald”, „Wichura, Kopernikanie, Młodzieżowe Kręgi Instruktorskie m.in. w Zasadniczej Szkole Budowlanej.

Zielonogórskie Kręgi uczestniczą w kolejnych Turniejach Młodzieżowych Kręgów Instruktorskich.

Rozwija się działalność kulturalna w drużynach. Organizowane są od kwietnia 1968 r. Hufcowe Festiwale Piosenki Harcerskiej.

Zielonogórscy harcerze uczestniczą w kolejnych Alertach Naczelnika ZHP, chorągwianych zlotach i rajdach „Szlakiem Strażnic WOP”.

Druh Stanisław Lewandowski rządzi Hufcem do czerwca 1972 r.

Od 3 czerwca komendantem Hufca zostaje wybrany dh Marek Musielak. Odbywają się Ogólnopolskie Zloty Młodzieży, w których uczestniczą zielonogórscy harcerze.

Pierwszy odbył się w Katowicach w 1971 r., kolejne w Łodzi i Krakowie. Drużyny techniczne odbywają swoje manewry sprawnościowe.

Podczas II manewrów zorganizowanych w Łochowicach k. Krosna Odrzańskiego w 1970 r. reprezentacja Chorągwiana zajmuje I miejsce.

W skład zwycięskiej grupy wchodzi m.in. drużyny z Liceum Medycznego w Zielonej Górze, które zajęły w manewrach II miejsce.

Hufiec Zielonogórski uzyskał najwyższe wyniki w wychowaniu techniczno-obronnym. Ważnym wydarzeniem w życiu Hufca jest nadanie zielonogórskim harcerzom imienia „Pionierów Ziemi Lubuskiej”. Uroczystość połączona z Złotem drużyn odbyła się w dniach „Harcerskiego Startu” 17 i 18 września 1972 r. w Zlocie współzawodniczyły wszystkie szczepy Hufca. Najlepszymi okazali się „Kopernikanie” ze SP nr 17 kierowani przez dh Zbigniewa Szelucha. Szczep ten obchodził także 10-lecie istnienia. Z tej okazji „Kopernikanie” otrzymali sztandar.

Rok 1972 w Zielonogórskim Hufcu zaznaczył się rozwojem Młodzieżowych Kręgów Instruktorskich i Starszoharcerskich Drużyn Specjalnościowych. Powstały nowe kręgi m.in. w Liceach Ogólnokształcących nr 21 i nr 7.

Organizatorami obozów były w większości szczepy. Wiele z nich jak np. „Kopernikanie”, „Korczakowcy”, „Piaś” zdobyli miano WZOROWYCH. Znaki jakości otrzymały „Wichura” i „Makusyni”. Podczas Złotu Młodzieży w Krakowie, w 1973 r. podjęto decyzję o połączeniu wszystkich związków i powołaniu Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Znaczące zmiany nastąpiły w pionie młodzieży starszej, gdzie zgodnie z zaleceniami V Zjazdu ZHP powołano Drużyny Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej,

obok Harcerskich Klubów Specjalnościowych i Młodzieżowych Kręgów Instruktorskich. Organizacji starano się nadać socjalistyczny i bardziej polityczny charakter. Młodzież harcerska realizowała ogólnopolską akcję Centrum Zdrowia Dziecka, zbierając fundusze na budowę szpitala.

Instruktorzy harcerscy pracowali także z dziećmi sprawnymi inaczej. Rozwinęły się drużyny „Nieprzetartego Szlaku”. W Hufcu w 1973 r. istniało 6 takich drużyn skupiających 103 członków.

Sukcesy zanotowały zielonogórskie drużyny w działalności kulturalnej. Hufiec zajął I miejsce w pracy drużyn artystycznych.

Harcerze zielonogórcy od samego początku, tj. od 1960 r. uczestniczyli w kolejnych Festiwalach Piosenki Harcerskiej w Żaganiu. Dobrze przedstawiała się również organizacja letniego wypoczynku dzieci i młodzieży. W Harcerskiej Akcji Letniej w 1973 r. uczestniczyło 1.083 zuchów i harcerzy, co stawiało Hufiec na pierwszym miejscu w Chorągwi.

Stan Hufca w roku 1973 przedstawiał się następująco: ogółem było 7.115 zuchów i instruktorów, w tym 1.299 w szkołach ponadpodstawowych, co stanowiło Hufiec na trzecim miejscu w Chorągwi po Głogowie i Gorzowie, a wśród młodzieży starszej na drugim miejscu.

Młodzież z drużyn specjalnościowych aktywnie uczestniczyła w zainaugurowanej w 1965 roku akcji ogólnopolskiej „Operacja 1001 ‘Frombork’”. Szczególne uznanie zdobyli tutaj harcerze z zielonogórskich szkół budowlanych, prowadzący fachowe roboty przy odbudowie miasta Kopernika. Druhowie Karol Żurawowicz, Stefan Brzozowski i Jerzy Słoma uzyskali miano „Honorowych Obywateli Miasta Fromborka”. Podobne, zbiorowe odznaczenia otrzymali harcerze z Zespołu Szkół Budowlanych w Zielonej Górze.

Zielonogórskie drużyny specjalnościowe zanotowały na swoim koncie liczne sukcesy. W I Turnieju Wiedzy Technicznej najlepsi okazali się harcerze z Technikum Elektrycznego, zespół zielonogórski zwyciężył w marszu na orientację podczas IV manewrów Techniczno-Obronnych, w V manewrach Hufiec zajął III miejsce w Chorągwi.

Z najwyższymi laurami powrócili z Harcerskiego Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej w Kielcach harcerze z Technikum Budowlanego, zespół ze szczepu „Kopernikanie”, zespół wokalny „Wiolinki”, zespół taneczno-wokalny „Makusyny”, „Korczakowski”, Dyskusyjny

Klub Filmowy, zespół „Sasanki” ze SP nr 3, zespół tańca ludowego „Maki”.

W Centralnym Rajdzie Kopernikowskim Młodzieżowy Krąg Instruktorski „Kopernikowie” zajął I miejsce, II i III zdobyli również kręgi zielonogórskie „Technicy i Piast”.

Podejmowano również wiele czynów społecznych. W jednym z nich ponad 400 harcerek i harcerzy Hufca porządkowało leśne kąpielisko na Ochli.

Drużyny Harcerskiej Służby Socjalistycznej zostały uznane za najlepsze w Chorągwi. Druh M. Musielak zwolniony został z funkcji komendanta w połowie 1975 r. Pełnienie obowiązków w Hufcu powierzono dh hm. Leszkowi Kornoszowi. W styczniu 1977 r. na komendanta wybrano dh. hm. Wandę Czarnowską. Kontynuowano w Hufcu akcję „Baza”. Na mapę ciekawych miejsc obozowych zielonogórskich harcerzy wpisał się szczep ze Szkoły Podstawowej Nr 1.

Na miejsce swojej bazy wybrali oni położoną niedaleko Zielonej Góry miejscowość Wysoka. Dzięki zaangażowaniu komendantki Szczepu dh.

Wandy Lewandowskiej i jej męża Staszka powstała kolejna, ciekawa baza biwakowo-obozowa zielonogórskich druhow.

W roku 1978 Hufcem kierował dh hm. Czesław Wójcik, a w grudniu (15.XII) 1979 r. na konferencji sprawozdawczo-wyborczej Hufca wybrano na funkcję komendanta dh. hm. Edwarda Kmetyka.

Stan zorganizowania na koniec 1980 roku przedstawiał się następująco. Ogółem było 7240 zuchów, harcerzy i instruktorów, co stanowiło 55,4 % młodzieży. Z dniem 15 listopada 1982 r. dh hm. E. Kmetyk przestał pełnić funkcję komendanta. Na funkcję tą wybrano dh. hm. Leszka Kornosza.

Ciekawą akcję pn. „Park Przyjaciół” podjął Studencki Krąg Instruktorski przy Wyższej Szkole Pedagogicznej. Postanowili oni zagospodarować harcerskimi siłami park wokół Państwowego Sanatorium Dziecięcego w Zaborze. Pod koniec 1978 r. wspólnie ze szczepami z Liceum Ekonomicznego, Technikum Budowlanego i Technikum Elektronicznego oraz ze szczepem „Korczakowcy” przystąpiono do realizacji zamierzenia. Inny ze szczepów starszoharcerskich, szczep im. Oskara Langego w uznaniu za wieloletnią pracę otrzymał Sztandar. Krąg Instruktorski Szczepu, prowadzony przez dh. Halinę Prus, jako jedyny w Hufcu

uzyskał nadany przez Główną Kwaterę ZHP tytuł Wzorowego Kręgu Instruktorskiego.

Zielonogórskie drużyny i szczepy uczestniczą z powodzeniem w kolejnych „Rajdach Szlakiem Strażnic WOP”. Pierwsze miejsca w kolejnych latach zajęli - rok 1976: szczep im. K. Baczyńskiego przy LO 1 w Zielonej Górze, w 1977 i 78: „Kopernikowie”, a w grupie młodzieży starszej w 1978 r. „Technicy” z Zespołu Szkół Elektronicznych. Szczep „Kopernikanie” okazał się również najlepszym w 1977/78 we współzawodnictwie drużyn pn. „Ruch Drużyn Sztandarowych” realizowanym w Zielonogórskiej Chorągwi.

W marcu 1979 r. z inicjatywy „Korczakowców” powstał pomysł postawienia w Zielonej Górze pomnika Janusza Korczaka. Obok niego zaplanowano wybudowanie długo oczekiwanego przez zielonogórskich harcerzy „Domu Harcerza”.

Realizacja pomysłu trwała bardzo krótko, bowiem już 15 września tego roku nastąpiło uroczyste odsłonięcia pomnika oraz wmurowanie kamienia węgielnego pod przyszły „Dom Harcerza”.

Lata 1980/81 przyniosły w całym Związku zmiany łączące się z trwającą od dawna krytyką upolitycznienia harcerstwa, odejścia od źródeł i tradycji ZHP. Podczas VII Zjazdu ZHP podjęto uchwałę o wystąpieniu z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, poczyniono przygotowania programowe i organizacyjne do obchodów 70-lecia Związku.

Stan wojenny w Polsce wpłynął na ograniczenie działalności Związku, zmniejszenia ilości drużyn, szczepli. W Hufcu Zielona Góra podjęto zadania wynikające z programu „Wychowania gospodarczego”. W konkursach „Zuchowe gospodarstwo” i „Gospodarna drużyna” wśród harcerzy I miejsce w 1982 r. zdobyła zielonogórska 15 DH „Santy” a III miejsce również zielonogórska z 30 DH „Puchacze”. W 1983 r. pierwsze trzy miejsca zajęły drużyny Hufca Zielona Góra 30 DH „Orlęta”, 48 DH im. A. Kamińskiego i 64 DH „Hubalczyki”.

Po VII Zjeździe uwidocznił się duży spadek ilościowy drużyn starszoharcerskich. W całej Chorągwi w roku 1983 było 85 drużyn zrzeszających 1728 harcerzy. W pracy Hufca wyróżniły się 9 DSH „Dukt” i 169 DSH „Cyrk Skalskiego”. Ta ostatnia drużyna reprezentowała Hufiec i Chorągiew podczas uroczystości nadania

Związkowi Harcerstwa Polskiego Orderu Krzyża Grunwaldu II klasy, 29 września 1985 r. na Placu Zwycięstwa w Warszawie.

Kolejna konferencja sprawozdawczo-wyborcza Hufca w styczniu 1983 r. ponownie wybrała dh hm. Leszka Kornosza na funkcję komendanta. Konferencja oceniła realizację uchwał VII Zjazdu ZHP oraz podjęła zadania na najbliższą kadencję...

W październiku 1983 r. Komenda Hufca otrzymała nowy lokal w centrum miasta w budynku przy ul. Bohaterów 13.

Drużyny harcerskie umacniają się. Powstają nowe. Rozpoczyna swoją działalność 29 Turystyczna Drużyna Harcerska „Koczownicy” przy SP nr 15. Spotkaniem drużyn śpiewających jest harcerski festiwal kulturalny „Harfa’ 84” zorganizowany przez Zielonogórską Komendę Hufca. Ponad 5 godzin rozbrzmiewała harcerska piosenka w sali Filharmonii Zielonogórskiej.

Ciekawe programy przedstawiły „Chichoty” z SP nr 2, drużyny starszoharcerskie „DUKT”, „Globtroterzy” i „Zemsta”. Z piękną poezją E. Stachury wystąpili „Korczakowcy”.

Pod koniec 1984 r. 4 grudnia odbyła się kolejna konferencja sprawozdawczo-wyborcza Hufca. Ponownie komendantem wybrano dh. hm. Leszka Kornosza.

Stan Hufca w dniu konferencji wynosił 43 drużyny zuchowe, 44 drużyny harcerskie, 12 drużyny starszoharcerskie. Z zuchami i harcerzami pracowało 140 instruktorów. Drużyny skupione były w 11 szczepach. Konferencja postanowiła, że w nadchodzącej kadencji wyznacznikami do działań będą: praca z zastępowymi, rozwój sportu i kultury fizycznej.

Hufiec podejmuje działania aktywizujące kadrę instruktorską. Wiele uwagi zwraca się na pracę z Prawem Harcerskim.

Zastępowi uczestniczą w kolejnych sejmikach zastępowych pod hasłami: „Godni harcerskiej tradycji rośniemy na przyszłości miarę”, „Funkcjonowanie systemu zastępowych”, „Stopień harcerski - drogowskazem do pogłębienia wiedzy i umiejętności”, „Azymut harcerski”. Największą popularnością wśród harcerzy cieszyły się w tym czasie zadania z zakresu działalności turystycznej i sportowej oraz kulturalnej.

W dniu 1 czerwca 1986 r. z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka, oddano do użytku „Dom Harcerza” w Zielonej Górze.

W uroczystości wzięły udział drużyny i szczepy zielonogórskie. Z koncertem wystąpił m.in. Zespół Harcerski „Chichoty” prowadzony przez drużnę hm. Irenę Sobańską. W nowootwartej placówce swoje miejsce znalazł harcerski klub komputerowy, harcerski klub dyskusyjny, Szczep harcerski „Chichoty”, Klub Instruktorski „Czerwona Szpilka”.

Zorganizowana została także sala historii i tradycji Chorągwi Zielonogórskiej oraz pracownia metodyki harcerskiej.

„Dom Harcerza” przejął również funkcję inspiratora i koordynatora działalności kulturalnej w Hufcu.

W dniach 19-21 września 1986 r. odbył się w Zielonej Górze Zlot Drużyn Sztandarowych, w którym uczestniczyła 36 DH z Hufca Zielona Góra. W Hufcu powołano Radę Harcerzy Starszych. Pod koniec 1986 r. drużyny starszoharcerskie działały w Zespole Szkół Elektronicznych - 2, Szczep „Korczakowcy” w Zespole Szkół Samochodowych, 2 drużyny w Zespole Szkół Ekonomicznych, Szczep w Zespole Szkół Budowlanych, jedna drużyna w Liceum Lotniczym, dwie w LO nr 1 oraz po jednej drużynie w Liceum Medycznym - LO nr 7 i LO nr 3.

W marcu 1987 roku w „Domu Harcerza” odbyły się kolejne warsztaty metodyczno-repertuarowe dot. teatru zuchowego i majsterki. Zespoły artystyczne z Zielonogórskiego Hufca uczestniczyły również w Harcerskiej Wiosnie Kulturalnej w Żaganiu. Hufiec zajął I miejsce we współzawodnictwie obozowym HAL' 87. Najlepszymi okazały się obozy „Makusynów”, „Korczakowców”, oraz kolonia zuchowa zorganizowana przez Komendę Hufca. Harcerze starsi z 31 drużyny „Wesoła wiara” zorganizowali obóz samochodowy dookoła Polski.

25 czerwca 1987 r. Zespół Szkół Budowlanych odznaczony został medalem „Za zasługi dla Chorągwi Zielonogórskiej”. W październiku 1987 r. w „Domu Harcerza” odbył się Dzień Instruktora, w którym udział wzięli instruktorzy z całej Chorągwi. Rozpoczął się ruch organizacji alternatywnych w ZHP. Zanotowano znaczny spadek ilościowy drużyn zuchowych i harcerskich. Stan ten uległ dalszemu obniżeniu w latach 1989, 1990.

Hufiec w roku 1990 liczył 728 członków, w tym 213 zuchów, 360 harcerzy młodych i 115 harcerzy starszych. W porównaniu w roku 1989 nastąpił spadek o ponad 50%.

Harcerze realizowali w tym okresie zadania z kierunku „Godnie, Zdrowo, Gospodarnie i Skutecznie”. Kontynuowano Złoty Chorągwi, Harcerską Wiosnę Kulturalną. Zielonogórski Hufiec uczestniczył w Złocie Chorągwi w Żaganiu oraz współorganizował Światowy Zlot Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Drzonkowie.

Odbył się także IX Zlot Hufca w Korczakowie. Wśród drużyn artystycznych wyróżniał się zespół „Chichoty”. Młodzi artyści występowali m.in. na Złocie Sokołów w 1990 r. w Berlinie, przywieźli srebrną jodłę w 1989 r. z festiwalu w Kielcach, występowali w festiwalach nadbałtyckich w Oulu w Finlandii i Wyborgu w Rosji.

Zielonogórcy harcerze podejmowali zadania z zakresu sportu i turystyki. W Hufcu działały 4 drużyny wodne. Wyróżniały się tutaj: 74 harcerska drużyna wodna „Szkwał” i drużyna „Vendewal” organizatorzy szkoleń żeglarskich w bazie Chorągwi w Niesulicach. Młodzież harcerska nie zaprzestała organizowania letniego i zimowego wypoczynku. W Hufcu wyróżniły się szczepy „Korczakowcy”, „Knieja”, 7 DSH „Wilki”. Komenda Hufca organizowała kolonie zuchowe. Odbywały się warsztaty artystyczne w „Domu Harcerza”.

Na uznanie zasługuje dobra praca drużyn „Nieprzetartego Szlaku”. W roku 1990 w Hufcu w 4 takich drużynach było 50 harcerzy. W roku 1990 powstał przy Komendzie Chorągwi Klub Harcmistrzowski „Czerwona Szpilka”. Druhny i druhowie z tego klubu podejmowali szereg ciekawych akcji, spotkań, opracowywali materiały metodyczne, uczestniczyli w zlotach i obozach. Nawiązali kontakt ze Skautami niemieckimi. Do marca 1991 r. Hufcem kierował dh hm. Leszek Kornosz.

Konferencja sprawozdawczo-wyborcza Hufca, 9 marca 1991 r. wybrała nowego komendanta dh. Andrzeja Przybylskiego.

Kolejne lata w Zielonogórskim Hufcu przebiegają pod znakiem umacniania się istniejących drużyn oraz realizowania zadań z zakresu turystyki, sportu i kultury. Odbywają się kolejne spotkania z Piosenką Harcerską „Harfa”. Hufiec jest organizatorem koncertu „Mała parada westchnień” oraz „Rajdu Eskimosa” w Karkonoszach. Drużyny „Nieprzetartego Szlaku” spotykają się na przeglądzie twórczości artystycznej pn. „Sztuka nadziei”. Szczep „Knieja” organizuje hufcowe „Śpiewogranie”, „Korczakowcy” świętują swoje XXX-lecie, a 43 DH „Krzemieniacy” obchodzi na uroczystej zbiórce 10-lecie istnienia.

Trwa w Hufcu działalność kształceniowa instruktorów i małej kadry.

Pn. „Zbiórka u druha Jurka” organizowany jest kurs zastępowych i przybocznych. Młodzi instruktorzy spotykają się na organizowanej w Hufcu sesji naukowej pn. „Wychowanie seksualne dzieci i młodzieży”.

Zuchy i harcerze uczą się i wypoczywają na koloniach, obozach i biwakach organizowanych przez Hufiec, szczepy i drużyny.

W marcu 1992 r. odbyła się zbiórka wyborcza Hufca, na której komendantem wybrano dh. Dariusza Zajączkowskiego.

Po dwuletniej kadencji, podczas ostatniej zbiórki wyborczej komenantką Hufca wybrano druhnę phm. Małgorzatę Kręc.

***Druhny i Druhowie,
szanowni goście.***

Pomimo dość obszernego opracowania, jakie przedstawiłem, wiele wydarzeń z historii Hufca nie zostało w nim ujętych.

Każdy szczep, drużyna, zastęp zapisał w tej historii własne pracowite lata. Hufiec przechodził różne okresy. Były w nim czasy, kiedy to należał do najlepszych w Chorągwi, były lata słabsze.

Niemniej jednak zielonogórcy harcerze, przez całe 50-lecie tworzyli niezaprzeczalne wartości. Mieli zasadniczy wpływ na organizację wypoczynku letniego i zimowego dzieci i młodzieży. Silnie zaznaczyli swój udział w życiu kulturalnym, sportowym i turystycznym miasta., Wpływali na kształtowanie świadomości młodych ludzi.

Pomimo różnych politycznych zakrętów w historii kraju, harcerstwo z racji swoich uniwersalnych wartości, zawsze potrafiło obronić swoją tożsamość. Nigdy nawet w najtrudniejszych dla siebie okresach nie stało się koniunkturalną i uległą organizacją. Myślę, że stan ten należy zawdzięczać odpowiedzialnej, wysoce moralnej, świadomej swojej roli kadrze instruktorów. Jej to w pierwszej kolejności należą się słowa uznania i podziękowania za 50 lat harcerstwa w Zielonej Górze i na Ziemi Lubuskiej.

Kończąc, chciałbym zwrócić się z apelem do Druhen i Druhów o współudział w bardziej szczegółowym opracowaniu historii Hufca.

Wertując materiały archiwalne natknąłem się na „białe plamy”, które wymagają osobnego udokumentowania. Szczególnie miały jest materiał fotograficzny lat 1956-1960.

Archiwum Komendy Chorągwi posiada niekompletne najstarsze materiały o Hufcu z roku 1959.

Bogata skarbnicą wydarzeń w zielonogórskim harcerstwie są kroniki prasowe, a szczególnie z bardzo dużym zaangażowaniem prowadzony przez red. Eugenię Pawłowską „Harcerski Kociołek”.

Należy tutaj żałować, że już od dawna wygasł żar pod Kociołkiem i brak tej rubryki w lokalnej prasie.

Uważam za celowe powołanie zespołów spośród instruktorów hufca, które bardziej dogłębnie przeanalizowałyby i spisały historię Hufca ZHP w Zielonej Górze.

phm. Tadeusz Markowski

IV Drużyna Harcerzy im. księcia Józefa Poniatowskiego w Zielonej Górze lata 1945-1949

Drużyna Harcerzy im. księcia Józefa Poniatowskiego w Zielonej Górze, została zorganizowana w dniu 26.10.1945 r. przy Szkole Powszechnej Nr 2 w Zielonej Górze przy ul. Długiej 13.

Jej organizatorem i pierwszym drużynowym był Roman Mazurkiewicz. Drużyna otrzymała w układzie Hufca kolejny numer 4. Kolor chust niebiesko-pomarańczowy (niebieska, że pochodziła z podziału pierwszej drużyny harcerzy im. Baden Povella).

Pierwszymi członkami byli: Roman Mazurkiewicz - drużynowy, Stanisław Amrugiewicz, Adam Augustyniak, Zdzisław Garliński, Aleksander Jankowski, Mirosław Jutkiewicz, Edward Kmiciewicz, Ryszard Markowski, Witold Mazurkiewicz, Andrzej Pietrusiński, Wiesław Pilichowski, Witold Pisiewicz, Janusz Różycki, Zbigniew Różycki, Stanisław Okoniewski, Jerzy Sokołowski, Tadeusz Swańko, Zbigniew Szyrski, Tadeusz Tondecki, Mieczysław Tryba, Zbigniew Witusz, Stanisław Kazimierczak, Wojciech Siuda.

Roman Mazurkiewicz prowadził tę drużynę do 12 listopada 1946 r. Przybocznymi w tym czasie byli kolejni: Ryszard Gawroński, Zdzisław Nikodemowicz, Witold Mazurkiewicz. Zastępy prowadzili: Jerzy Sokołowski, Witold Mazurkiewicz, Wincenty Szymański, Adam Augustyniak i Stanisław Amrugiewicz.

Drużyna posiadała wykonany przez harcerzy sztandar, który nie był całkowicie wykończony, gdyż na nim zawierały tylko kontury liter.

W tym pierwszym okresie pracy do rozwoju drużyny przyczynił się najbardziej: Roman Mazurkiewicz - drużynowy oraz harcerze: Witold Mazurkiewicz i Wojciech Siuda.

A oto ważniejsze wydarzenia w tym początkowym okresie:

⇒ **11.XI1945 r.** - pierwsza próba na stopień młodzika,

⇒ **15.II 1946 r.** - drużyna zostaje przyjęta do ZHP,

⇒ **17.III 1946 r.** - pierwsze przyrzeczenie, które odbierał hm. Jan Poplewski z Poznania,

⇒ **2.II - 31.III** - siedmiu członków drużyny uczestniczy w kursie zastępowych organizowanym przez Komendę Hufca,

⇒ **30.VII-14.VIII1946** - obóz letni pod Jędrzychowem. Komendant dh wyw. Henryk Banach.

Uczestniczy 30 osób.

⇒ **od 12.XI 1946 do**

23 maja 1947 r. - drużynę prowadził ćwik Zbigniew Głogowski.

Drużyna w tym czasie znacznie się rozrosła tak, że powstała konieczność jej podziału. Powstał więc szczepek.

W rozkazie Komendy Hufca nr 3/7 z 1947 r. zatwierdzono dla IV-tej Drużyny następujący skład osobowy:

- przyboczny - Henryk Zborowski,

- zastępowi - Jerzy Kłachoczny, Witold Szymański, Wiesław Anders,
Jan Fischgalle

- skarbnik - Waclaw Więcki,

- gospodarz - Henryk Zborowski,

- kronikarz - Wiesław Anders,

- bibliotekarz - Zbigniew Głogowski.

Kolejnym drużynowym był ćwik Wiesław Więcki, który prowadził tę drużynę do 1 września 1947 r. Z tego okresu zachowała się książka zastępu „Lisów” prowadzonego przez Leona Szymkowiaka.

Z dniem 1 września 1947 r. drużynę objął ćwik Edmund Piątkowski, który prowadził ją do pierwszych dni lutego 1948 r. W tym czasie odbył się poza drużyną kurs zastępowych, w którym uczestniczyło 18 członków.

Od 5 lutego 1948 r. do 30 kwietnia 1949 r. drużynę prowadził HO Tadeusz Markowski. Przybocznymi w tym czasie byli: ćwik Zdzisław Majchrowicz oraz ćwik Zbigniew Szymański. a po odejściu z dniem 1.09.1948 r. tego ostatniego - ćwik Henryk Zborowski. Zastępowymi w tym czasie byli: Tadeusz Zieliński - zastęp „Sokołów”, Marian Flaum - zastęp „Orłów”, Wiesław Pilichowski - zastęp „Wilków”, Zbigniew Bartosiewicz - zastęp „Żbików”, Adam Augustyniak - zastęp „Jeleni”, Tadeusz Markowski - zastęp funkcyjnych „Patrol Ziemi Lubuskiej”.
Zmieniono również kolor chust na granatowy.

Według stanu na 6 marca 1949 r. skład „Rady Drużyny” był następujący: drużynowy - Tadeusz Markowski; przyboczni: Henryk Zborowski i Zbigniew Szymański; zastępowi: Mirosław Jutkiewicz, Zbigniew Pater, Zbigniew Bartosiewicz, Stanisław Mrozowski i Władysław Szczepański; skarbnik i fotoreporter: Ryszard Antoszek; magazynier - Mieczysław Sadza; kronikarz - Waldemar Żółtowski; członkowie rady: Marian Flaum, Zbigniew Różycki, Zygfryd Czaja, Rajmund Adamowicz.
Stan drużyny wynosił w tym czasie 60 harcerzy.

W skład drużyny wchodził także zastęp wodzów zuchowych. Członkowie tego zastępu w liczbie 9 tworzyli kurs drużynowych zuchów, który prowadził Tadeusz Markowski. Kurs ten trwał od lutego do 6 marca 1949 r. Zakończenie kursu odbyło się na biwaku w Zaborze.

W skład funkcyjnych do września 1949 r. zaszła tylko jedna zmiana: drużynowy Tadeusz Markowski został powołany z dniem 15.09.1949 roku do Komendy Hufca, a jego miejsce zajął Zbigniew Szymański.

Ze spraw organizacyjnych z lat 1948/49 na podkreślenie zasługują jeszcze następujące fakty:

- ① z dniem 7.04.1948 drużyna z uwagi na znaczny wzrost liczby członków została podzielona na dwa plutony z 3 - 4 zastępami.

Pluton I to harcerze w wieku powyżej 15 lat i Pluton II to harcerze z 3 - 4 zastępów skupiających młodzież ze szkoły powszechnej,

- ② z dniem **7.04.1948 r.** rozpoczęto uczęszczanie drużyny na mszę świętą w każdą niedzielę,
- ③ wg stanu na dzień **30.05.48 r.** drużyna liczyła 96 harcerzy,
- ④ po reorganizacji w Hufcu we **wrzeźniu 1948 r.** pozostało w drużynie 36 harcerzy. Komenda Hufca podjęła wówczas decyzję, że harcerze powinni należeć do drużyn istniejących przy szkołach, do których aktualnie uczęszczają. Tą decyzją drużyna została zdeorganizowana i trzeba było od nowa podzielić ją na następny,
- ⑤ stan liczebny drużyny z czasem znów się powiększył i w lutym 1949 r. miała 50 członków, a w marcu 1949 r. - 60.

Stan liczebny wzrastał dzięki aktywnej działalności na terenie szkoły jak zorganizowanie i prowadzenie w ramach HSP świetlicy na terenie szkoły dla dzieci w zimie 1948/49,

- ⑥ we **wrzeźniu 1948 r.** przybyło do drużyny 2 doświadczonych harcerzy: ćwika Henryka Zborowskiego i ćwika Tadeusza Ziółkowskiego. Obaj byli bardzo muzykalni, grali na pianinie i akordeonie. Wpłynęło to na duże rozśpiewanie drużyny,
- ⑦ stopnie harcerskie zdobywało się poprzez zdanie próby na biegach harcerskich. Przed obozem w 1948 r. odbył się bieg na stopień ćwika, organizowany przez Komendę Hufca. W lipcu 1948 r. na obozie w Oleśnicy odbywały się biegi na stopnie młodzika, wywiadowcy i ćwika.
7.XI 48 r. odbył się w drużynie bieg na stopień wywiadowcy; wiosną 1949 r. odbyła się w Komendzie Hufca próba na stopień „Harcerza Orlego”,
- ⑧ w **maju 1948 r.** drużyna obrała specjalność pożarniczą i przeszła w tym miesiącu krótki kurs z tego zakresu organizowany przez straż pożarną. Od tego czasu harcerze uczestniczyli w akcjach gaszenia pożarów,

- ⑨ w miesiącu **wrześniu 1948 r.** powstał w Zielonej Górze Harcerski Klub Sportowy składający się głównie z członków II i IV drużyny. Klub miał sekcję piłki nożnej oraz kilku lekkoatletów,
- ⑩ dużą rolę odgrywał w drużynie śpiew. Od 1 marca 1948 r. w każdą niedzielę odbywały się zbiórki nauki śpiewu, piosenek harcerskich i innych,
- ① **28.03.1949 r.** zorganizowała się przy tej samej szkole drużyna zuchów. Jej drużynowym został ćwik Tadeusz Ziółkowski a przybocznym Edmund Kozłowski,
- ② Najczęściej używanymi podręcznikami metodyki harcerskiej były:
„Harcercz w polu”	- Zygmunta Wróbla
„Jak prowadzić drużynę harcerską”	- Władysława Szczygła
„Pionierka”	- Władysława Nekrasza
„Sygnalizacja”	- Waleriana Śliwińskiego
„Na tropie ludzi i zwierząt”	- Sopoćki i Grzymałowskiego
„Gry i zabawy w izbie harcerskiej”	- Juliusza Dąbrowskiego
„Gry i ćwiczenia w terenie”	- Władysława Jasińskiego
„Ambulans harcerski”	- Wiktora Szyczyńskiego
„Mały podręcznik obozowania”	- Zbigniewa Trylskiego
„Wycieczki harcerskie”	- Wiktora Szyczyńskiego
„Wskazówki dla skautmistrzów”	- Baden Povella
„Śpiewnik harcerski”	- Sniegockiego.

Zbiórki drużyny

Zbiórki drużyny odbywały się w zasadzie raz w miesiącu.

Program był następujący:

- zbiórka drużyny w dwuszeregu,
- raport przybocznego - drużynowemu,
- powitanie przez drużynowego,
- przegląd umundurowania (czystość, schludność, itp.),
- odczytanie rozkazu,
- sprawy organizacyjne,
- śpiew, gra, zbiorowy dobry uczynek,
- gawęda,
- zakończenie zbiórki odśpiewaniem modlitwy harcerskiej i piosenką.

Zbiórki drużyny miały na celu uświadomienie harcerzom, że należą do jednej harcerskiej rodziny. Dawały możliwość przeżycia harcerskiej przygody w większym gronie. Każda zbiórka była starannie przygotowana. Odbywały się też zbiórki w terenie połączone z grą terenową, kończone ogniskiem gdzie omawiano przebieg gry lub ćwiczeń.

Na początku roku harcerskiego - drużyny w oparciu o zamierzenia i cele jakie sobie stawiały - układały plan pracy, sporządzany wg następującego układu: ♦ Ideologia,

- ♦ Wyszkolenie techniczne,
- ♦ Ruch wycieczkowy i harcerski,
- ♦ Akcja obozowa,
- ♦ Prace społeczne,
- ♦ Życie kulturalno-artystyczne,
- ♦ Wychowanie fizyczne i sportowe,
- ♦ Gospodarka drużyny,
- ♦ Inne sprawy.

Tak opracowany plan roczny był następnie rozpracowywany na plany kwartalne.

W roku harcerskim 1948/49 plan roczny pracy drużyny był opracowany w porozumieniu z radą drużyny. Inicjatywa jednak układu planu należała do drużynowego.

Drużynowy prowadził książkę pracy drużyny. Niestety nie zachowała się ani jedna taka książka. Z pewnością zawierała ona m.in. spis członków, rozkazy, plan alarmowy, plan pracy roczny.

Z a s t ę p y

W drużynie ważną sprawą był poziom zastępów a ten poziom zależał od odpowiedniego przygotowania zastępowych do prowadzenia zastępów. Obejmując w dniu 5.02.1948 r. drużynę, zastałem tam wielu harcerzy, którzy byli uczestnikami kursu zastępowych, było ich 18. Był więc dobry początek. Istniały wówczas zastępy: „Żbików”, „Sokołów”, „Orłów” i „Wilków” oraz „Jeleni”. Zastęp funkcyjnych, który był też radą drużyny - pracował w zakresie techniki harcerskiej na poziomie ćwika. Zastępy I, II, III pracowały na poziomie wywiadowcy a IV i V na poziomie młodzika.

Po dużej organizacji w Hufcu we wrześniu 1948 r. stan drużyny spadł do 36 harcerzy. Powstała konieczność zorganizowania zastępów od nowa. Drużynę podzielono na 4 zastępy. W miarę jak powiększał się stan liczbowy - powstawały dalsze zastępy.

Każdy zastęp miał proporzec, na którym było godło zastępu. Zastępy miały też swoje zawołanie.

Zbiórki odbywały się co tydzień, w okresie od września do czerwca.

W miesiącu lipcu lub sierpniu zastępy z drużyną wyjeżdżały na obóz.

Program pracy zastępów obracał się w zasadzie wokół wyszkolenia z zakresu techniki harcerskiej określonych stopni harcerskich.

Zastępowy na początku każdego miesiąca układał plan pracy i wpisywał do książeczki zastępu. Przykładowy plan pracy wyglądał następująco:

1. Rozpoczęcie zbiórki. Raport. Sprawdzenie obecności.
2. Przedstawienie przez zastępowego planu zbiórki.
3. Krótka gawęda.
4. Gra.

5. Śpiew.

6. Technika lub wiedza harcerska.

7. Zakończenie zbiórki (modlitwa, okrzyk, zawołania zastępu).

Każdy zastępowy miał obowiązek prowadzenia książeczki zastępu. Składała się ona z następujących działów:

1. Plan pracy zastępu.
2. Plan alarmowy.
3. Spis członków i ich dane osobowe.
4. Zbiórki i wycieczki, daty i zapisy obecności.
5. Wykaz sprawności fizycznej.
6. Wyniki ćwiczeń zmysłów, zawodów i konkursów.
7. Spis sprzętu drużyny przydzielonego zastępowi oraz własnego.
8. Kasa zastępu. Kontrolka opłacanych składek.
9. Kontrola i uwagi przełożonych o pracy zastępu.
10. Raporty ze zbiórek (wypełniane były w dwóch egzemplarzach i w przeciągu 48 godzin jeden egzemplarz musiał być dostarczony drużynowemu).

Punktacja pracy zastępów;

Dla podniesienia poziomu pracy zastępów a tym samym i całej drużyny wprowadzono z dniem 1.03.1948 r. rywalizację punktową między zastępami.

Powołano komisję w składzie: T. Markowski, R. Adamowicz i R. Antoszek.

Przy punktowaniu brano pod uwagę następujące zagadnienia:

1. obecność na zbiórkach - do 20 pkt.
2. obrzędowość (kronika 2 pkt., okrzyk 3 pkt., obrzęd 3 pkt., proporzycyk 5 pkt.
3. śpiew i tańce - punktacja 3-2-1,
4. harce w polu - wycieczki jednodniowe 5 pkt., biwak z nocą 7 pkt., zbiórka w terenie 4 pkt.
5. karność, obowiązkowość, zachowanie, czystość: 5 bdb, 3 db, 2 dst, 3 ndst.
6. umundurowanie do 15 pkt.
7. technika harcerska: bdb 10, db 5, dst. 2, ndst. 10 pkt.
8. prace zarobkowe - każde zarobione 100 zł. - 10 pkt.
9. Harcerska Służba Polsce - każda rodzina 10 pkt.
10. prenumerata czasopism harcerskich, raporty zastępowych.

Wyniki punktacji były co jakiś czas wywieszane na tablicy ogłoszeń w harcówce. Punktacja miała duży wpływ na pracę drużyny, podnosiła poziom pracy zastępów i ich członków.

Poza wymienioną już książką pracy drużyny i zastępów - były jeszcze dwie ważne książki: kasowa i inwentarzowa. Musiały być prowadzone w sposób przejrzysty i rzetelny.

Prace zarobkowe

W chwili przejścia drużyny przez dha T. Markowskiego w dniu 5.02.1948 r. miała ona zadłużenia finansowe z poprzedniego okresu na skutek niezbyt przemyślanej organizacji balu dochodowego w hotelu „Orzeł” . Pobrane pożyczki trzeba było zwrócić (wynosiły ok. 8.000 zł.) Sprawę przedstawiono całej drużynie. Postanowiono zająć się zbieraniem odpadków użytkowych. Zebrano w ten sposób kwotę, która pozwoliła na spłatę długu. Zorganizowano także zabawę dochodową dla młodzieży w sali przy ul. Moniuszki. Do tańca przygrywał zespół harcerski. Ceny biletów były niskie i wobec bardzo dobrej frekwencji dochód był znaczny. Pozwoliło to podreperować kasę drużyny.

Tradycje i obrzędy

Drużyna miała swój hymn. Była to patriotyczna pieśń. Jej pierwsza zwrotka miała następującą treść:

„Gdzie Krzywousty wodził w topory zbrojny huf

*Gdzie piastowicze młodzi, pędzili własny łów,
Tam gdzie na Niemce wraże, szedł Chrobry ze swych czat
Tam zaciągamy strażę dziś - dziedzice dawnych lat*

*Bo taki los, bo taki los jest nasz
że trzeba jak wczoraj nad Odrą trzymać straż
Zanućmy pieśń z piastowskich miast i chat
Stanęliśmy na ojców zew, dziedzice dawnych lat.*

Swoje piosenki miały też zastępy. Drużyna miała swoje zawołanie: „Lubuszanie na łów”.

Uroczyście obchodzono Dzień Patrona Harcerzy św. Jerzego. W tym dniu 23 kwietnia organizowało się ogniska z występami.

Zakończeniem było odśpiewanie modlitwy harcerskiej lub „Idzie Noc”. Ognisko rozpalał zawsze najstarszy wiekiem, rangą bądź zasługą. Na obozie znany był chrzest obozowiczów. Znany był też „Zielony dzień”. Drużyna posiadała kronikę, sztandar a zastępy proporce i totemy.

Z m i a n y

Lata 1945-1949 to okres wprowadzania w Polsce nowego systemu politycznego, gospodarczego i społecznego. Nastąpił okres rządów dyktatury, która przyznała sobie prawo do kontroli każdej dziedziny życia społecznego w tym także harcerstwa. Zmieniono Przyrzeczenia i Prawo Harcerskie. W roku 1948 wprowadzono „Harcerską Służbę Polsce”, której celem było wciągnięcie młodzieży harcerskiej do prac społeczno użytecznych na rzecz kraju i społeczeństwa (wychowanie przez pracę). Wprowadzono (ograniczono) wiek przynależności do ZHP do lat 16. Starsi mogli być jedynie funkcyjnymi względnie należeć do drużyn specjalnościowych.

W pierwszej połowie 1949 r. w gazetach wydrukowano przemówienie ówczesnego przewodniczącego ZMP, które było zjadliwym atakiem na ZHP i Skauting. Było ono omawiane na kursie drużynowych w Zielonej Górze. Następowo stopniowe podporządkowanie harcerstwa - organizacji politycznej jaką była ZMP.

W końcu kwietnia 1949 r. następuje połączenie hufców męskiego i żeńskiego w jeden na czele którego stanął phm. Tadeusz Krajewski.

Z dniem 1 lipca 1949 r. zniesiono dotychczasowe stopnie młodszo i starszoharcerskie. Był to właściwie już koniec harcerstwa. Wprowadzono zakaz chodzenia w szyku zwartym i ze sztandarem do kościoła.

Na obozie w lipcu 1949 r. w Czernej k/Kudowy Zdroju - członkowie Zgrupowania Obozów (Komenda) usiłowali zmusić wszystkich funkcyjnych do przyjęcia i noszenia chust koloru czerwonego. Uczestnicy obozu zdecydowanie odmówili podporządkowania się tej decyzji.

Harcerstwo praktycznie przestało istnieć. Przerwała pracę IV drużyna im. ks. Józefa Poniatowskiego.

Od Komisji Historycznej

phm. Tadeusz Markowski autor powyższego opracowania był drużynowym IV Drużyny Harcerzy im. ks. J. Poniatowskiego oraz czynnym instruktorem Hufca w Zielonej Górze. Jego wspomnienia oparte zostały za własnych wspomnieniach i zachowanych dokumentach. Wkrótce po ich opracowaniu - „odszedł na Wieczną Wartę”.

Józef Fajkowski
Tadeusz Polak

Z dziejów Konspiracyjnego Harcerstwa Polskiego 1944-1956 (nieznane karty)

Dzieje harcerstwa polskiego są bogate, pełne chwały, choć również tragiczne, co więcej - niesłychanie powikłane. Jednak bez pokazania wszystkich kart, nawet najbardziej dramatycznych, nie sposób zrozumieć współczesnego ruchu harcerskiego. Działalność i straty osobowe polskiego harcerstwa, poniesione w walce z okupantami w latach 1939-1945, nie wyczerpują dramatyzmu tych dziejów. Jakże bolesne i nadal gorące są wspomnienia o harcerzach polskich po drugiej wojnie światowej działających w podziemiu, o aresztowaniach i procesach o wieloletnich wyrokach na często bardzo młodych ludziach.

„Skazywały ich wszak polskie sądy, polscy sędziowie   podpisywali wyroki, polscy prokuratorzy oskarżali, opierając się   w większości wypadków na wymuszonych w śledztwie zeznaniach, montowali scenariusze według z góry założonych   tez politycznych”.

Pamięć młodzięcych przeżyć sprzed ponad 40 lat o wymuszonej walce z bezprawiem, a także ofierze, jest ciągle żywa, wciąż aktualna.

Naszym obowiązkiem jest ujawnić prawdę niezależnie od tego, przeciw komu się ona skieruje. Dotyczy przecież bardzo młodych wówczas ludzi, którzy niewspółmiernie do zarzucanych im czynów, a często wręcz niewinnie, byli represjonowani. Nie ulega wątpliwości, że im przede wszystkim trzeba dziś przywrócić należne miejsce. Lat więzienia i cierpień nikt ani zatrzeć, ani zwrócić nie może.

W niniejszym opracowaniu prezentowana jest tylko wycinkowo działalność tylko nielicznych grup harcerskich z terenu Ziemi Lubuskiej. Autorzy świadomi są tego, że posiada ono, często wiele braków i niedoskonałości. Szczerpłość bazy źródłowej, brak badań naukowych w tym zakresie, a co za tym idzie - literatury przedmiotu, uniemożliwiły szersze i bardziej pogłębione potraktowanie tematu. Nie jest to więc wyczerpujący obraz dziejów konspiracyjnych harcerstwa polskiego w latach 1944-1956, może zapis tragicznego i bolesnego zdarzenia historycznego.

Harcerska Organizacja Podziemna w Gorzowie Wlkp.

Organizacja działała w latach 1945-1950 na terenie Gorzowa i powiatu gorzowskiego. Inspiratorem jej utworzenia i dowódcą był Aleksander Lenart ps. „Wilk” ur. w 1930 r. w Jaśle. W Gorzowie Wlkp. występował jako drużynowy ZHP. W lipcu 1949 r. zetknął się na obozie z związującą się konspiracją harcerską, a zabronioną literaturą i ulotkami. Po powrocie do Gorzowa wraz z innymi harcerzami założył tajną drużynę na tradycyjnych zasadach pod nazwą „Harcerska Organizacja Podziemna”. Jej członkami zostało głównie uczniowie szkół średnich z Gorzowa, z rodzin robotniczych i inteligenckich.

W skład organizacji wchodziły 2 zespoły: grupa członków z Gorzowa oraz grupa z powiatu gorzowskiego. Istniał też podział na drużynę żeńską i męską. Do organizacji pozyskiwano nowych członków, prowadzono szkolenie z zakresu historii i tradycji ruchu harcerskiego w Polsce.

We wrześniu 1949 r. Alojzy Gierszanin zaproponował zmianę profilu organizacji na bardziej radykalny, tj. na podjęcie walki z ustrojem. W związku z tym część członków zrezygnowała z dalszej pracy, a na pewien czas zawieszono nawet w ogóle czynności. Po wystąpieniu niektórych harcerzy, m.in. Waldemara Kucko i Teresy Baranowskiej, Lenart wznowił

działalność organizacyjną. Dla zmylenia władz nadał organizacji nową nazwę: Batalion Śmiały - Zgrupowanie „Wicher”. Nie rozwinęła ona jednak szerszej działalności. Organizowano głównie zebrania dla podtrzymania więzi wśród członków i kultywowania zasad ideologii sprzed 1939 r.

Likwidacja organizacji nastąpiła pod koniec października 1950 r.

20.10.1950 aresztowany został Aleksander Lenart. W jego mieszkaniu znaleziono 2 pistolety w niekompletnym stanie oraz wiele pism. Wkrótce UB aresztował członków.

28.07.1951 r. przed WSR w Zielonej Górze odbył się proces. Aleksander Lenart został skazany na 3 lata i 6 miesięcy więzienia, Teresa Baranowska i Waldemar Kucko na 1 rok i 6 miesięcy w zawieszeniu na 2 lata, Tadeusz Brzoza na 2 lata więzienia, Tadeusz Korzeniowski na 1 rok w zawieszeniu na 2 lata.

Źródła:

AMSW, t. 38, KW MO Zielona Góra, 19.04.1973 r.

MSW, Informator ....., s. 81

Harcerstwo Polskie w Drezdenku

Organizacja działała w latach 1950-1951 na terenie Drezdenka.

Inspiratorem jej założenia był Bogdan Rusinek - kierownik szkoły podstawowej w Drezdenku. Do organizacji wstąpili m.in. Zygmunt Kubiak - zastępca dowódcy, Władysław Czyżewski, Ryszard Skrzypniak, Zbigniew Troszak. W większości byli to uczniowie średnich szkół ogólnokształcących w Drezdenku, pochodzący z rodzin inteligenckich i chłopskich.

Zamierzali prowadzić głównie działalność propagandową i informacyjną poprzez rozpowszechnianie ulotek. Przewidywali jednak zdobywanie broni, pozyskiwanie nowych członków, a w razie potrzeby - prowadzenie walki zbrojnej.

Struktura organizacji miała opierać się, w miarę napływu członków, na systemie piątkowym, tzn. na czele każdej 5-osobowej grupy miał stać „Piątkowy” i tylko on mógł utrzymać kontakt z dowódcą i jego zastępcą. Taki układ miał zapewnić lepszą organizację i bezpieczeństwo.

Trwały przygotowania do przysięgi. Organizacja nie prowadziła żadnej zbrojnej działalności, choć w dyspozycji B. Rusinka był pistolet „Beretta”, będący jego własnością. Nie podjęła też akcji propagandowej, m.in. nie zdążono nawet rozkolportować ulotek, czy też plakatów. To powodowało „ogromne trudności” w jej wykryciu przez PUBP. Dopiero po roku istnienia władze bezpieczeństwa wpadły

na ślad. Dokonano aresztowań i przygotowano proces.

6 lutego 1952 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Zielonej Górze skazał: Bogdana Rusinka - na 10 lat więzienia, utratę praw obywatelskich na 4 lata oraz przepadek mienia, Zygmunta Kubiaka - na 7 lat więzienia i utratę praw na 1 rok, Władysława Czyżewskiego - na 5 lat więzienia i utratę praw obywatelskich na 1 rok. Wobec Zbigniewa Proroka, ze względu na młody wiek, śledztwo umorzono.

Źródła:

AMSW, t. 48 KWMO Zielona Góra, 17.01.1973
MSW, Informator ....., s. 83.

Konspiracyjny Związek Harcerstwa Polskiego w Nowej Soli

Organizacja działała w Nowej Soli i Kozuchowie. Czołową postacią był Alojzy Piaskowski ps. „Tornado”, marynarz. Już w maju 1945 r. przybył on ze Śremu, gdzie zorganizował drużynę Konspiracyjnego Związku Harcerstwa Polskiego. Przeniósł się do Nowej Soli. Przewodził aż do aresztowania.

Organizacja dzieliła się na drużyny. Drużynowym na pow. Śrem był Tadeusz Sikora ps. „Skrzętny”, Chański, na powiat Nowa Sól - Marian Banaszak ps. „Dziki Bil”. Znaczącą rolę odgrywał kolega Banaszaka - Kazimierz Kędziora ps. „Alaska”, Jim (uczeń gimnazjum), który namówił do wstąpienia do organizacji 6 swoich kolegów, odbierając przysięgę.

Cele i zadania organizacji to:

Całkowita wolność, całość i niezależność Polski w drodze rewolucji, bądź powolnych przemian. Zadania te organizacja miała osiągnąć przez wychowanie młodzieży w duchu katolicko-narodowym i przez szkolenie wojskowe „Bóg i Ojczyzna”, które wyrażało konsekwentnie i jasno, że służyć Bogu i Ojczyźnie - Polsce jest jedynym najważniejszym

obowiązkiem każdego z nas. Przeszkolenie wojskowe ma dać żołnierza gotowego w każdej chwili do wzięcia udziału w ewentualnej walce naszego narodu o Wolność, Całość i Niezależność ...

Schemat organizacyjny był następujący: drużyna kierowana przez drużynowego powołanego przez Komendę KZHP, 2 zastępy oraz 2 sekcje w każdym zastępie. Sekcjami kierowali sekcyjni, którzy znali się między sobą.

Ogniwa organizacji w Nowej Soli utrzymywały łączność z kierownictwem w pow. Śrem. Organizacyjne czasopismo „Baszta” przekazywano i czytano obiegiem. Intensywniejszą działalność organizacja podjęła przed referendum, zwłaszcza w czerwcu 1946 r. Rozrzucono wówczas kilkaset ulotek, wiele z nich nalepiano na ścianach budynków publicznych. Nawiązano też kontakt z miejscowymi komórkami AK. Każdy z członków miał rozkleić lub rozrzucić co najmniej 40 ulotek w wyznaczonym rejonie. Polecenie wykonano w nocy z 24 na 25 czerwca 1946 r.

Organizacja dysponowała 4 pistoletami oraz 1 automatem. Broń była zmagazynowana u Leonarda Sikorskiego - członka organizacji.

29.05.1946 r. na zabawie w Nowej Soli spotkali się Alojzy Piaskowski, Edward Kajak i Marian Nowak. Wtedy postanowiono zabić Czesława Czapczyka, referenta PUBP w Nowej Soli, z którym w kontakcie - współpracy pozostawali Marian Nowak i Władysław Kajak, brat Edwarda. Czapczyk domagał się od Nowaka i Kajaka dalszych informacji m.in. o organizacjach młodzieżowych.

6.06.1946 r. dokonano zabójstwa Czesława Czapczyka, a zwłoki wrzucono do Odry. W śledztwie Piaskowski wyjaśniał, że zabójstwo zaproponował Nowak, a później Kajakowie. Natomiast Władysław Kajak współpracował z UB i chciał się „zrehabilitować”. Ujawniono, że Piaskowski zabrał pistolet służbowy zabitemu, a zwłoki wrzucili do rzeki Piaskowski i Kajakowie. Na wiadomość o zabójstwie część członków KZHP „odsunęła się” od organizacji. Alojzy Piaskowski, a za nim pozostali - wyjechali do Łodzi. Piaskowski po trzech dniach powrócił do Nowej Soli i zorganizował 6-osobowy oddział w lasach głogowskich, współpracując z bojówką AK. Działał tak przez kilka tygodni.

Śledztwo prowadził PUBP w Koźuchowie od 8.08.1946 do **16.09.1946 r.** W stan oskarżenia postawiono 15 osób w wieku 17-20 lat w tym 3 kobiety. W większości byli to uczniowie II i III klas gimnazjum w Nowej Soli. Łącznie aresztowano 21 osób.

18.12.1946 r. Wojskowy Sąd Rejonowy we Wrocławiu w trybie doraźnym skazał na karę śmierci Alojzego Piaskowskiego

(ur. w 1929 r.) i Władysława Kajaka (ur. w 1922 r.). Rodzice Piaskowskiego prosili o łaskę dla syna, który jako 15-letni chłopiec m.in. wnosił amunicję z magazynów niemieckich dla oddziałów partyzanckich, niósł pomoc jeńcom radzieckim, także Żydom. Do działalności zbrojnej przeciwko władzy ludowej - piszą rodzice do prezydenta RP B. Bieruta - został namówiony przez starszych kolegów. Na korzyść Piaskowskiego - o jego działalności w szeregach 107 plutonu AK - zaświadczyli kpt. rez. WP Tadeusz Cybulski i Adam Solon z gminy Chwarzyce.

We wniosku Wydziału Prawnego KRN - podajemy za M. Turlejską - stwierdzono zdemoralizowanie młodzieży oraz zaznaczono, że wśród kilkunastu oskarżonych było dwóch konfidentów UB. Byli oni zapewne inspiratorami zabójstwa. Uznano także, że Piaskowski ze względu na swój młody wiek oraz udział w konspiracji antyniemieckiej w czasie wojny nie powinien podlegać karze śmierci. B. Bierut nie skorzystał z prawa łaski w stosunku do żadnego ze skazanych. Wyrok wykonano 22.02.1947 r. przed ogłoszeniem amnestii i tuż przed posiedzeniem Sejmu Ustawodawczego. Piaskowski nie miał 18 lat. Pozostali aresztowani (15 osób) otrzymali wyroki od 1 miesiąca do 7 lat więzienia.

Źródła:

M. Turlejska, *Te pokolenia żałobami czarne ...* Niez. Ofic. W-wa 1990.
MSW ... Informator ... s.84

*****

Powyższe opracowania wyjęto z książeczki:
Józefa Fajkowskiego i Tadeusza Polaka pt. *Z dziejów Konspiracyjnego Harcerstwa Polskiego 1944-1956 (nieznane karty)*.

1. „Wychowanie polityczne w Chorągwi Zielonogórskiej ZHP w l.1970-80” prof. Ewa Sroka - WSP ZG 1982
2. „Metody pracy w ZHP w l. 1918-1939”
M. Czech WSP ZG 1989 (prof. K. Olejnik)
3. „Organizacje młodzieżowe w woj. zielonogórskim w l. 1980-1988
D. Jagielski WSP 1991 (prof. H. Szczegóła)
4. „Ideowo-wychow. działalność ZHP w woj. gorzowskim w l. 1975-78” Leśniak WSP ZG 1979 (prof. H. Szczegóła)
5. „Hufiec ZHP im. Obrońców Granic PRL i inne organizacje młodzieżowe działające w Lubsku w l. 1945-80” M. Sobański WSP 1990
(prof. H. Szczegóła)
6. „Działalność ZHP w Zielonej Górze i okolicy w latach 1945-49”
J. Skorulski WSP 1991 (J. Benyskiewicz)
7. „Harcerski ruch niepodległościowy w l. 1910-1918” H. Wasilewski
WSP 1990(J. Benyskiewicz)
8. „Harcerski batalion AK „Wigry” D. Wieczorek WSP 1992
(prof. Szczegóła)

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO
Chorągiew Ziemi Lubuskiej
KOMISJA HISTORYCZNA

„WICI”

Kartki z historii ZHP —

Nr 7/96

Zielona Góra

